

บทที่ 4

สถาบันต่าง ๆ ของสเปนและโปรตุเกสในละตินอเมริกา

การพบทวีปอเมริกาของโคลัมบัส หรือที่นักประวัติศาสตร์บางท่านนิยมเรียกว่าโลกใหม่ ทำให้ทวีป 2 ทวีปที่เคยอยู่อย่างโดดเดี่ยวและเป็นอิสระแก่กันมาสัมพันธ์กันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จาก การติดต่อกัน ความจำเป็นประการหนึ่งเกิดขึ้นนั่นคือ ในประวัติศาสตร์ผู้ปกครองสเปนในสมัยขับไล่ กองทัพมุสลิมออกจากคาบสมุทร ชุขนางที่ถูกส่งออกไปปราบปรามมุสลิมเมื่อปราบปรามสำเร็จ มักจะ แยกตัวไม่ยอมอยู่ใต้อำนาจของรัฐบาลกลาง ในสมัยบุกเบิกอเมริกา กษัตริย์สเปนยังคงจำบทเรียนนี้ได้ เพื่อขจัดการซำร่อยของประวัติศาสตร์ควบคู่ไปกับการบุกเบิกสเปน ได้จัดตั้งหน่วยงานของรัฐเพื่อคอย ควบคุมดูแลอีกชั้นตอนหนึ่ง แต่เป็นเพราะว่าการค้นพบทวีปอเมริกาเกิดขึ้นอย่างไม่ได้เตรียมแผน- การณ์ไว้ล่วงหน้า สถาบันปกครองที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่จึงเป็นสถาบันเก่าของสเปนที่เกิดขึ้นในสเปนเอง ตั้งแต่ในสมัยบุกเบิกและปราบปรามกองทัพมุสลิม และได้ใช้มาโดยตลอดโดยเปลี่ยนแปลงบ้างในราย ละเยียด จนกระทั่งได้รับอิสรภาพในต้นศตวรรษที่ 19 สำหรับในกรณีโปรตุเกส ความจำเป็นอัน เกิดจากความผิดหวังจากการค้าในเอเชีย และความเกรงกลัวในอิทธิพลของฝรั่งเศส อังกฤษ และสเปน รวมทั้งความบังเอิญที่มีโอกาสเป็นเจ้าของดินแดนส่วนหนึ่งบนทวีปอเมริกาด้วย บิบบังคับ ให้โปรตุเกสจำต้องจัดตั้งสถาบันการปกครองขึ้น ดังนั้นจากความจำเป็นที่ต่างกันในการจัดตั้งหน่วย งานปกครองของสเปนและโปรตุเกส เราจึงเห็นถึงความแตกต่างกันในทางที่ค้ำยกว่าในด้านประสิทธิภาพ ในการบริหารงานของโปรตุเกสบนแผ่นดินใหม่ ไม่ว่าจะในด้านใด ๆ

สถาบันการปกครองของสเปน

สถาบันการปกครองของสเปนบนแผ่นดินใหม่ในระยะแรก ถ้าจะกล่าวให้ถูกต้องจริง ๆ แล้ว ควรกล่าวว่า เป็นหน่วยงานที่สร้างขึ้นโดยคำสั่งและบริหารงานโดยตรงต่อเจ้าผู้ครองแคว้นคาสตีล โดยพระนางอิสซาเบลล่าในขณะนั้น มากกว่าที่จะเป็นหน่วยงานที่ขึ้นโดยตรงต่ออารากอนหรือสเปนใน ส่วนรวม ทั้งนี้พิจารณาควบคู่ตั้งแต่การออกบุกเบิก โคลัมบัส ผู้ทำให้สเปนได้ครอบครองอเมริกา ถือว่าเป็นคนของพระนางอิสซาเบลล่า นอกจากนั้นทั้งแคว้นคาสตีลและอารากอนเองก็ยังมีค้ำมั่นสัญญาต่อกัน

ตั้งแต่ในสมัยร่วมกันขับไล่มุสลิม แบ่งแยกเขตกันโดยถือว่าการปราบปรามดินแดนบนคาบสมุทรทางซีกตะวันตกเป็นหน้าที่ของคาสตีล ส่วนทางซีกตะวันออกเป็นหน้าที่ของอารากอนและประเด็นที่สำคัญคือ ทั้งคาสตีลและอารากอนเองต่างก็ถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติว่าบนดินแดนที่ยึดมาได้นั้น ให้นำเอาระเบียบการบริหารประเทศแบบอย่างของคาสตีลที่มีอำนาจเด็ดขาดมากกว่าของอารากอน¹ มาใช้ ดังนั้น ทวีปอเมริกาจึงหาใช่เป็นดินแดนของประเทศสเปนไม่ หากแต่ถือว่าเป็นดินแดนส่วนตัวของผู้ครองแคว้นคาสตีล และอเมริกาก็ไม่ใช่อาณานิคม หากแต่เป็นเสมือนอาณานิคมอีกอาณานิคมหนึ่งที่ผนวกเข้าเป็นอีกส่วนหนึ่งของกษัตริย์แห่งคาสตีล และสเปนในสมัยต่อมา ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวที่ว่า “อาณานิคม” หรือ “อาณานิคมในอเมริกา” โดยไม่ใช้คำว่า “อาณานิคม” เลย²

การปกครองทวีปอเมริกาของสเปนตามทฤษฎีแล้ว สเปนมีอำนาจและสิทธิเด็ดขาดในอันที่จะสั่งการ แต่ในการปฏิบัติ อำนาจของสเปนที่จะบังคับนักบุกเบิก และนักผจญภัยของสเปน³ มีข้อจำกัด สาเหตุนี้มาจากระยะทางที่ห่างไกลจากเมืองแม่ถึงอเมริกา เรือใบที่ใช้เป็นเครื่องมือในการติดต่อชนิกเดียวแม้ว่าจะมีประสิทธิภาพในการเดินทางระยะไกล ๆ แต่ก็ยังมีอุปสรรคในเรื่องของลมพายุและกระแสคลื่น อันตรายจากบรรดากองเรือโจรสลัดชาติต่าง ๆ ที่คอยปล้นสดมภ์เรือสินค้าที่แล่นไปมาในมหาสมุทร และถ้าไม่มีอุปสรรคข้างต้น กว่าเรือที่นำพระบรมราชโองการมาถึงจุดหมายปลายทาง ทั่วไปจะใช้เวลาประมาณ 4-6 เดือน หรืออาจถึง 1 ปี และ 1 ปีครึ่ง ดังนั้นกว่าเรือจะเดินทางมาถึง คำสั่งหรือประกาศนั้น ๆ ก็อาจหมดความสำคัญลง การบริหารงานจึงมักตกเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบโดยตรง จากบุคคลของกษัตริย์ที่ส่งออกไปปกครองนั่นเอง คำสั่งก็กลายเป็นเศษกระดาษชิ้นหนึ่งที่ไม่มีการสนใจ ดังคำกล่าวของนักบุกเบิกชาวสเปนในสมัยนั้นว่า “ฉันเชื่อฟังคำสั่งของท่าน แต่ฉันไม่บังคับให้เป็นไปตามคำสั่ง”⁴

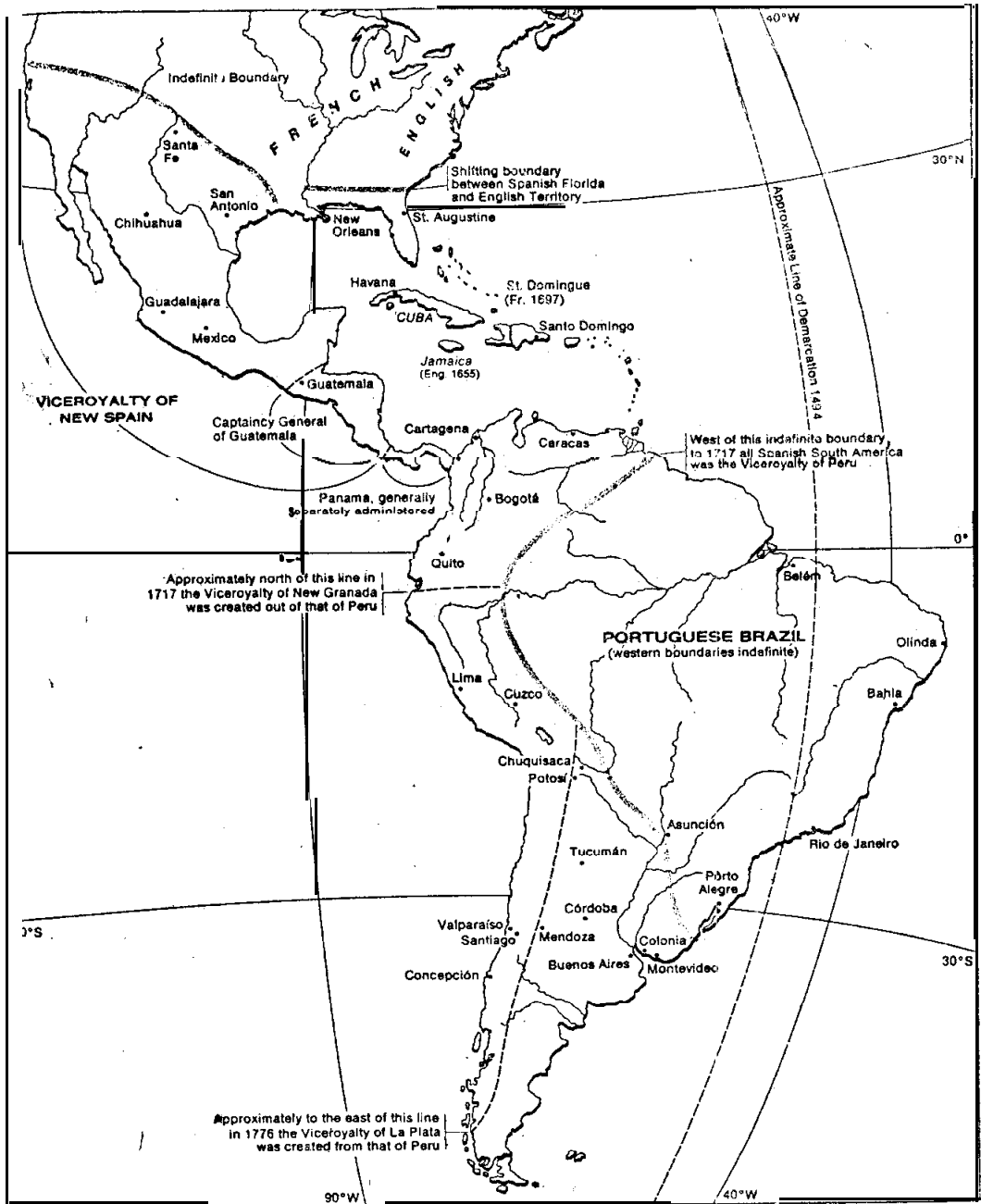
สถาบันแรกที่เป็นเครื่องมือในการควบคุมดินแดนโพ้นทะเลของราชสำนักได้แก่ สภาหอการค้า ตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1503 ณ เมืองท่าแห่งหนึ่งในเมืองเซวิลล์ เหตุผลที่ตั้ง ณ เมืองท่าแห่งนี้

¹ Herring, op. cit., p. 155.

² Loc. cit., และ Dozer, op.cit., pp. 99-102.

³ ในระยะแรก ๆ กษัตริย์สเปนจะอนุญาตเฉพาะชาวสเปนจากคาสตีลเท่านั้นให้เดินทางไปอเมริกา ต่อมาอนุโลมให้ทั้งชาวคาสตีลและอารากอน แต่นับจากปี ค.ศ. 1540 เป็นต้นมาสิทธิดังกล่าวถูกโอนไปยังบุคคลอื่น ๆ ด้วย อย่างเช่น ในการบุกเบิกนิวกาลีเซีย นอกจากชาวสเปนยังมีนักบุกเบิกชาวโปรตุเกส ชาวอิตาลี ชาวฝรั่งเศส ชาวสก็อต ชาวเยอรมัน และชาวต่างชาติอื่น ๆ ด้วย รวมอยู่ในขบวน ดู Dozer, ibid., p. 100.

⁴ Ibid., p.102.

ยุโรปในอเมริกา และสำนักงานอุปราชของสเปน

ไม่ใช่เพราะว่าเป็นสถานที่เหมาะสมในการเดินเรือหรือการขนถ่ายสินค้า แต่เป็นเพราะว่าเซวิลล์เป็นเมืองในความดูแลของอาณาจักรกัสติล และเป็นเมืองที่ชาวกัสติลมีผลประโยชน์มากกว่า นอกจากนี้ยังอยู่ในสถานที่ปลอดภัยจากโจรสลัด ภายใต้การสั่งงานของ ฮวน โรตรีเกซ เดอ ฟอนซีก้า เดิมทีสภาหอการค้ามีหน้าที่ควบคุมดูแลการเดินทางของโคลัมบัส ตลอดจนการติดต่อค้าขายระหว่างสเปนกับดินแดนโพ้นทะเลในอเมริกา แต่จากที่กิจการขยายตัว มีการเพิ่มหน้าที่ให้อีก ได้แก่การออกใบอนุญาตการเดินเรือ การจัดเส้นทางเดินเรือ การเก็บภาษี และการดูแลผลประโยชน์ของราชสำนักในกิจการอันพึงได้จากการติดต่อดังกล่าว นอกจากนี้ สภาหอการค้ายังมีหน่วยงานสนับสนุนด้านการเดินเรือ เช่น สถานฝึกสอนการเดินเรือ การทำแผนที่รวมทั้งอุปกรณ์เกี่ยวกับการเดินเรือทั้งหมดให้แก่ผู้สนใจ เป็นศูนย์กลางการเดินเรือของชาติ และท้ายสุดยังเป็นผู้ตัดสินข้อพิพาทใด ๆ อันอาจเกิดขึ้นจากการเดินเรือกับทวีปอเมริกา องค์การนี้ในปี ค.ศ. 1717 ได้ย้ายจากเมืองเซวิลล์ ไปยังเมืองคาดิซ ก่อนที่จะถูกยกเลิกไปในปี ค.ศ. 1790

สถาบันที่สองที่ตั้งอยู่ในสเปนเองและเป็นสถาบันที่มีความสำคัญมากที่สุดสถาบันหนึ่ง ได้แก่สภาบริหารกิจการโพ้นทะเล ตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1524 โดยคำสั่งของพระเจ้าชาลส์ ที่ 1 และถูกยกเลิกไปในปี ค.ศ. 1834 สถาบันขึ้นโดยตรงต่อพระมหากษัตริย์ ยกเว้นบางสมัยที่อำนาจถูกโอนไปให้หน่วยงานอื่น จำนวนสมาชิกมากน้อยตามความจำเป็นปกติประมาณ 4-19 คน หน้าที่โดยตรงได้แก่การออกกฎหมาย การพิจารณาตัดสินคดีความ ควบคุมงบประมาณและกิจการค้าขาย ช่วยเหลือกิจการทางด้านศาสนา และการทำสงคราม ทั้งนี้โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อ “ทำอเมริกาให้เป็นสเปน ไม่ใช่ทำอเมริกาให้เป็นอเมริกา”⁵ แม้ว่าจะได้รับการคัดค้านจากที่ปรึกษา และน้อยนักที่จะได้รับการปฏิบัติตามกฎหมายที่มีลักษณะดังกล่าวมากกว่า 400,000 ฉบับ ประกาศใช้เพื่อรักษาอำนาจของมหากษัตริย์

ที่กล่าวไปแล้วข้างต้นเป็นสถาบันที่สเปนตั้งขึ้นเพื่อดูแลกิจการ ตลอดจนการวางระเบียบข้อบังคับ และเป็นสถาบันที่ตั้งอยู่ในสเปนเอง ต่อมาได้มีการจัดตั้งสถาบันในอเมริกา และเป็นหน่วยงานที่เข้าไปสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับชาวพื้นเมือง ได้แก่

1. พวกอาเตย์นตาโตส คือ ขบวนการนักบุกเบิก นักปราบปราม นักผจญภัย และนักปกครองอาณานิคม กลุ่มนี้จะรวมตัวกันเป็นกองทัพเล็ก ๆ อาจได้รับการช่วยเหลือทางด้านการเงิน และกำลังทหารจากราชสำนักบ้าง หลังจากได้รับพระบรมราชานุญาต จะออกเดินทางไปแสวงหาความ

⁵ Herring., op. cit., p. 156.

มั่งคั่ง ความมีชื่อเสียง ณ ดินแดนที่ยังไม่มีใครรู้จัก ทุกอย่างที่พบหรือได้มา จะต้องแบ่งส่วนให้แก่ราชสำนัก⁶ ถ้าจะเปรียบเทียบกับกรณการดำเนินธุรกิจสมัยใหม่คงได้แก่การแบ่งคอมมิสชั่นให้แก่ตัวแทนค้าขายนั่นเอง อาเดียนตาโตสอย่างเป็นทางการคนแรกได้แก่บุตรชายของโคลัมบัส ชื่อ บาร์โธโลมิว โคลัมบัส ที่ส่งออกไปปกครองเกาะฮิสปันีโอลาในปี ค.ศ. 1497 หรือนักบุกเบิกคนอื่น ๆ อีกเช่น อัลวาราโต ผู้ทำการบุกเบิกกัวเตมาลา และอัลมาโกรผู้บุกเบิกชิลี เป็นต้น

ในทางปฏิบัติ ราชสำนักมักให้ความเชื่อถืออาเดียนตาโตสน้อยมาก แม้ว่ามีหลายคนที่นำความสำเร็จมาให้แก่สเปน ดังเช่น คอรัเตส หรือปีซาร์โร เป็นต้น แต่ความสำเร็จดังกล่าวบางครั้งก็เป็นผลร้ายต่อสเปนเอง อาเดียนตาโตสเหล่านั้นมักสร้างอาณาจักรที่เป็นอิสระ ไม่เชื่อฟังคำสั่ง ก่อการกบฏ หน่วยงานที่ราชสำนักคิดว่าจะเป็นตัวแทนคอยดูแลความประพฤติของพวกเขาเหล่านั้นจึงได้เกิดขึ้น แม้ว่าจะไม่ได้ผลก็ตาม

2. สภากาบิลโต หรือสภาเมือง สร้างขึ้นตามแบบการปกครองของโรมัน ข้อนี้แตกต่างกับการสร้างหน่วยปกครองของอังกฤษ ซึ่งจะรอให้จำนวนของพลเมืองเพิ่มขึ้นจนถึงขนาดหนึ่งก่อนจึงจะให้มีการเลือกตั้งหน่วยการปกครองขึ้นเพื่อปกครองท้องถิ่นนั้น ๆ แต่ของสเปนจะตั้งหน่วยงานปกครองขึ้นก่อนรอจำนวนพลเมือง หรืออีกนัยหนึ่งนโยบายของอังกฤษนั้นก็คือ ประชากรมีก่อนแล้วเมืองจึงเกิดตาม แต่ของสเปนเมืองเกิดก่อนและประชากรตามมาอยู่ที่หลัง

ในสภากาบิลโต มีสมาชิก 2 ประเภท ได้แก่สมาชิกสภาเมืองฝ่ายบริหารและสมาชิกสภาเมืองฝ่ายนิติบัญญัติ จำนวนมีตั้งแต่ 1 คน ถึง 12 คน แล้วแต่ความเจริญของเมืองนั้น ผู้เป็นสมาชิกสภาจะประกอบอาชีพอื่นไม่ได้ อีกทั้งคำสั่งที่สภานี้ประกาศใช้จะต้องมีการตรวจสอบเป็นระยะ ๆ เพื่อป้องกันการประพฤติมิชอบ สภามีหน้าที่เก็บภาษี ควบคุมมาตราวัดชั่งตวง และการออกใบรับรอง นอกจากนี้ยังมีหน้าที่กำหนดนโยบายของท้องถิ่นในตำแหน่งต่าง ๆ ดูแลขบวนนการยุติธรรม อำนาจความสะดวกด้านสาธารณูปโภค ควบคุมดูแลการก่อสร้างและการจัดกำลังป้องกันตนเอง ผู้ดำรงตำแหน่งในระยะแรก ๆ มักเป็นผู้ที่ตั้งเมืองนั้น ๆ แต่ต่อมาโดยเฉพาะในสมัยของพระเจ้าฟิลิปที่ 2 นโยบายได้เปลี่ยนไปเป็นการซื้อขายตำแหน่ง ทั้งนี้เพราะราชสำนักต้องการทุนทรัพย์ไปจ่ายในการทำสงคราม เป็นเหตุให้ชาวสเปนที่เกิดในอเมริกามีโอกาสเข้าไปใช้สิทธิใช้เสียงในการปกครองท้องถิ่นของตนมาก

⁶ ดูตัวอย่างการแบ่งส่วนผลประโยชน์กรณีมอนเตโซ Robert S. Chamberlain, Francisco de Montejo Receives Authorization to Conquer Yucatan, 1526 in *History of Latin America Civilization: Sources and Interpretations. Vol. I*, edited by Lewis Hanke, (Boston 1973) p. 105.

ขึ้น แต่ก็ยังเป็นส่วนน้อย ในขณะที่ตำแหน่งอื่นถูกสงวนไว้ให้เฉพาะชาวสเปนแท้ๆ เท่านั้น ลักษณะนี้มีผลต่อไปถึงการปกครองตนเองภายหลังการได้รับอิสรภาพที่นักปฏิวัติชาวละตินอเมริกาไม่สามารถนำประเทศของตนไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยตามทฤษฎีได้

3. ศาลออคเตียนซิอา เครื่องมือที่ราชสำนักใช้เพื่อควบคุมพวกอาเดยันตาโกส และบริวารในขณะที่ยังไม่มีกลไกอื่นใดที่มีประสิทธิภาพดีพอ และก่อนที่จะมีการแต่งตั้งคนของสเปนที่เดินทางมาจากสเปนโดยตรงมาปกครองดินแดนแถบนี้ในตำแหน่งอุปราช ศาลนี้เป็นศาลที่มีอำนาจสูงสุดภายในประเทศ แต่ต้องเข้าใจคำว่า "อำนาจสูงสุด" ไม่ได้หมายถึง มีฐานะเป็นศาลสูงสุดของประเทศหรือศาลฎีกา ศาลนี้มีอำนาจเท่ากับศาลแขวงเท่านั้น เพราะถ้าจะมีการอุทธรณ์ฎีกาคำพิพากษา ศาลนี้ไม่มีอำนาจ การฟ้องร้องในชั้นที่สูงกว่าต้องส่งไปดำเนินกันในสเปน กำเนิดขึ้นเป็นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1511 ที่เมือง ซานโต โดมิงโก และท้ายสุดที่เมืองกัซโก ในปี ค.ศ. 1787

ในระยะแรก ๆ จำนวนผู้พิพากษาของศาลมีประมาณ 2-3 คน มากขึ้นถึง 4 เท่า ในยุคที่สเปนกำลังจะหมดอำนาจในอเมริกา ตำแหน่งนี้จำกัดแต่เฉพาะชาวสเปนที่มาจากสเปนเท่านั้น ที่จะดำรงตำแหน่ง มีอำนาจหน้าที่ในการตัดสินพิจารณาความคดีต่างๆ ที่เกิดขึ้นในเขตอำนาจศาลของตน อีกทั้งเป็นกระบอกเสียงของกษัตริย์ ที่แสดงออกถึงพระราชประสงค์ของพระองค์เกี่ยวกับกฎเกณฑ์และข้อบังคับต่าง ๆ คำพิพากษาคัดสินใด ๆ ที่กระทำโดยศาลนี้ถือเป็นยุติยกเว้นพระมหากษัตริย์จะทรงเห็นเป็นอย่างอื่น ซึ่งพระองค์มีสิทธิยับยั้งได้ นอกจากอำนาจในการพิจารณาความแล้ว ศาลออคเตียนซิอา ยังมีอำนาจหน้าที่ทางด้านการปกครอง รวมทั้งการให้คำปรึกษาแก่หน่วยงานอื่นของรัฐ แม้กระทั่งหลังจากที่มีการแต่งตั้งอุปราชมาปกครองแล้วก็ตาม ศาลนี้ก็ยังคงทำหน้าที่ที่สำคัญในฐานะเป็นตัวแทนที่ชอบธรรมและมีประสิทธิภาพของราชสำนัก ไม่ว่าจะเกิดเหตุการณ์ใดเกิดขึ้น เช่น ตาย หรือถูกถอดถอนโยกย้ายตำแหน่ง ศาลจะทำหน้าที่ในตำแหน่งอุปราชทันทีโดยอัตโนมัติ

อย่างไรก็ตามแต่ ในระยะแรกๆ ผลงานของศาลออคเตียนซิอาก็ไม่ประสบผลสำเร็จนัก โดยส่วนรวมแล้วศาลไม่อาจใช้อำนาจได้เต็มที่ตามกฎหมายบังคับ นักบวชเบิกที่มีชื่อเสียงและมีอิทธิพลมากอย่างเช่นคอร์ดเตสให้ปฏิบัติตาม หรือไม่อาจยุติข้อพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่างผู้ว่าการรัฐ ดิเอโก เวลาเกวซกับคอร์ดเตส หรืออัลมาโกรกับปีซาร์โร หรือแม้แต่การปกป้องสิทธิของชาวพื้นเมืองเมื่อนัก

⁷ ศาลออคเตียนซิอา มีจำนวนทั้งหมด 14 แห่ง ได้แก่ ซานโต โดมิงโก 1511, เม็กซิโก 1527, ปานามา 1535, ลิมา 1542, กัวเตมาลา 1543, นิว กาลิเซีย 1548, โบโกต้า 1549, ซาร์กัส 1569, กัโต 1563, มานิลา 1583, ซาน ดิเอโก เดอ ซิลี 1609, บัวโนส แอเวส 1661, การาซ 1786 และ กัซโก 1787

บุกเบิกจับเอามาเป็นทาส ด้วยเหตุนี้ตำแหน่งใหม่ที่ราชสำนักคิดว่าจะมาในปีต่อๆไปจึงเป็นแต่เพียงมีชนเพื่อแก้ไขข้อผิดพลาดเท่านั้น

4. อุปราช ตัวแทนของกษัตริย์ ที่จำลองแบบของกษัตริย์ ไม่ว่าจะในเรื่องอำนาจการบริหาร การใช้ชีวิตประจำวัน การแต่งกาย หรือแม้แต่ปราสาทราชวัง ฯลฯ มาไว้บนดินแดนแห่งใหม่ มีบันทึกการเข้ารับตำแหน่งของอุปราชองค์หนึ่งในศตวรรษที่ 18 โดยนักเดินทางชาวฝรั่งเศสปรากฏดังนี้ ทูตของอุปราชจะถูกส่งเข้าเมืองเพื่อบอกข่าวการมา เมื่อได้รับข่าวอุปราชองค์เก่าจะเตรียมการต้อนรับตั้งหนึ่งองค์พระมหากษัตริย์เสด็จนิวัตเมือง บ้านเมืองจะถูกประดับประดาด้วยดอกไม้รวมทั้งสถานที่ราชการตลอดจนบ้านเมืองของประชาชน ผู้คนแต่งตัวอย่างสวยงาม โปรยช่อดอกไม้ไปตามถนนหนทางที่นำเข้าสู่เมือง นอกจากประชาชนแล้วบรรดาข้าราชการทุกระดับจะเข้าแถวคอยต้อนรับเพื่อนำเข้าสู่ปราสาทราชวังที่สวยงาม วันรุ่งขึ้นของการเข้ารับตำแหน่งจะมีการทำพิธีที่วัดและมีการอ่านเกียรติคุณในห้องประชุมของมหาวิทยาลัย⁸ แม้ในยามสิ้นชีวิต พิธีศพก็ได้รับการตกแต่งอย่างสวยงาม⁹

อุปราชแต่ละองค์มีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 3 ปี แต่ในทางปฏิบัติด้วยระยะทางจากเม็กซิโกถึงอเมริกา ดังที่เคยกล่าวไปแล้วว่า การเดินทางแต่ละเที่ยวมักกินเวลาค่อนข้างนาน ประกอบกับอิทธิพลส่วนตัวขององค์อุปราช ตัวเลขที่กำหนดไว้จึงมักเป็นแต่เพียงตัวเลขที่ใช้ได้กับอุปราชที่อ่อนแอหรือไร้สมรรถภาพเท่านั้น ส่วนผู้ที่มีอิทธิพล การกระทำต่าง ๆ แม้ขัดกับราชสำนักมักกลายเป็นเสมือนหนึ่งความต้องการของราชสำนักไปในเชิง ตามกฎหมายอุปราชจะดำรงตำแหน่งประธานศาลออกเตียนซิอา เมื่อตำแหน่งดังกล่าวว่างลง เป็นผู้แต่งตั้งข้าราชการในตำแหน่งต่าง ๆ รวมทั้งผู้เข้าสู่ตำแหน่งทางการศาสนาด้วย เหตุที่เป็นผู้แต่งตั้งบุคคลทั้งฝ่ายฆราวาสและพระสงฆ์อุปราชจึงเปรียบเสมือนว่าเป็นผู้นำทั้งฝ่ายโลกและฝ่ายธรรมในอันที่จะชี้นำไปในทางที่ต้องการ อย่างไรก็ตามก็ตีอำนาจของอุปราชโดยปกติจะถูกตรวจตราโดยคนของราชสำนักที่ส่งโดยตรงมาจากสเปน ในตำแหน่งต่าง ๆ แม้แต่ในองค์การของศาสนาเอง พระมีสิทธิรายงานความประพฤติต่อมหากษัตริย์โดยตรง หรือผ่านทางสันตะปาปาที่กรุงโรมก็ได้ นอกจากนี้ อำนาจของอุปราชจะถูกควบคุมโดยพวก

⁸ Jorge Juan and Antonio de Ulloa, Entry of a Viceroy into Lima, in *Latin American History, Vol. I. From the Colonial Period to Independence*, edited by Helen Dclpar. (New York, 1972) pp. 116-120.

⁹ Hubert Howe Bancroft, Burial of an Archbishop Viceroy in Mexico City, 1612, in *History of Latin American*. pp. 286-287.

เรลิตเดนซีอา กลุ่มผู้พิพากษาที่พระมหากษัตริย์แต่งตั้งมาเพื่อดูแลความประพฤติของอุปราชโดยเฉพาะ และวิสิตาตอร์ ผู้ตรวจการฝ่ายพลเรือน กลุ่มนี้จะเดินทางมาตรวจเป็นครั้งเป็นคราว

อุปราชมีโอกาสสร้างบารมีได้มากทั้งข้อความข้างต้น แต่กษัตริย์โดยเฉพาะในราชวงศ์ แยปส์เบอร์ค เข้าใจถึงปัญหาทั้งกล่าวนี้ดีจึงมีการแก้ไขและป้องกันอุปราชที่จะสร้างอิทธิพลให้แก่ตนเอง ซึ่งเป็นผลให้สเปนต้องสูญเสียประโยชน์ไป ในการเลือกผู้ไปดำรงตำแหน่งกษัตริย์มักเลือกผู้ที่ยืนหยัด แข็งในการทำงาน เป็นผู้มีความสามารถ และต้องเป็นผู้ที่มีความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ เป็น ข้อสำคัญ (ความจงรักภักดีในที่นี้หมายความว่าถึง ทำงานตามหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมาย และส่งทรัพย์สินเงินทองเข้าทูลพระคลังมาก ๆ) จะว่าเป็นโชคดีแก่ราชสำนักสเปนก็ว่าได้ ในช่วงระยะเวลา 300 กว่าปีที่ปกครองดินแดนเหล่านี้ อุปราชแทบทุกองค์มีลักษณะตามที่ต้องการ¹⁰

สเปนตั้งสำนักงานอุปราชแห่งแรกขึ้นในปี ค.ศ. 1535 ใน นิว สเปน¹¹ และเปรู¹² อีก 2 แห่งต่อมาได้แก่สำนักอุปราชที่ นิว กรานาดา ในปี ค.ศ. 1717 ยกเลิกไปในปี ค.ศ. 1724 และตั้งขึ้น อีกครั้งในปี ค.ศ. 1740¹³ แห่งสุดท้ายที่ ลา ปลาตา¹⁴ ในปี ค.ศ. 1776 สำนักงานทั้งหมดยกเลิก ประมาณปี ค.ศ. 1824 เมื่อดินแดนเหล่านั้นเรียกร่องอิสระภาพได้สำเร็จ ในจำนวนสำนักอุปราชทั้ง 4 แห่งมีเพียง 2 แห่งคือ ที่ นิว สเปน และเปรูเท่านั้นที่มีความสำคัญต่อสเปน หลักฐานทราบได้จากบันทึกเกี่ยวกับงานของอุปราชซึ่งมีแต่เหตุการณ์ใน นิว สเปน และเปรูเป็นส่วนใหญ่

อุปราชที่มีชื่อเสียงมากที่สุดในบันทึกดังกล่าว ได้แก่ อันโตนิโอ เดอ เมนโดซา อุปราช องค์แรกที่ปกครอง นิว สเปน ในระหว่างปี ค.ศ. 1535-1550 รวมเวลาทั้งหมด 15 ปี ในปีต่อมา เมนโดซา ถูกย้ายไปปกครองที่เปรู และเสียชีวิตในปีเดียวกันนั่นเอง รวมอายุได้ประมาณ 60 ปี เมนโดซาเป็นบุคคลที่สืบเชื้อสายมาจากนักรัฐบุรุษ นักการทหาร และนักการศาสนาที่สำคัญของสเปน ตัวเขาเองนั้นก็มีชื่อเสียงในฐานะเป็นนักการทหารและนักการทูต ในสมัยที่เมนโดซามาปกครอง นิว สเปน เป็นดินแดนที่ปราศจากความสงบ ทั้งนี้เป็นผลมาจากความมั่งคั่งใหญ่โตสูงของบรรดานักบุกเบิก ต่างๆ เช่น คอร์ตเตส แต่ก็สามารถนำ นิว สเปน ผ่านวิกฤตกาลไปได้อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ใน

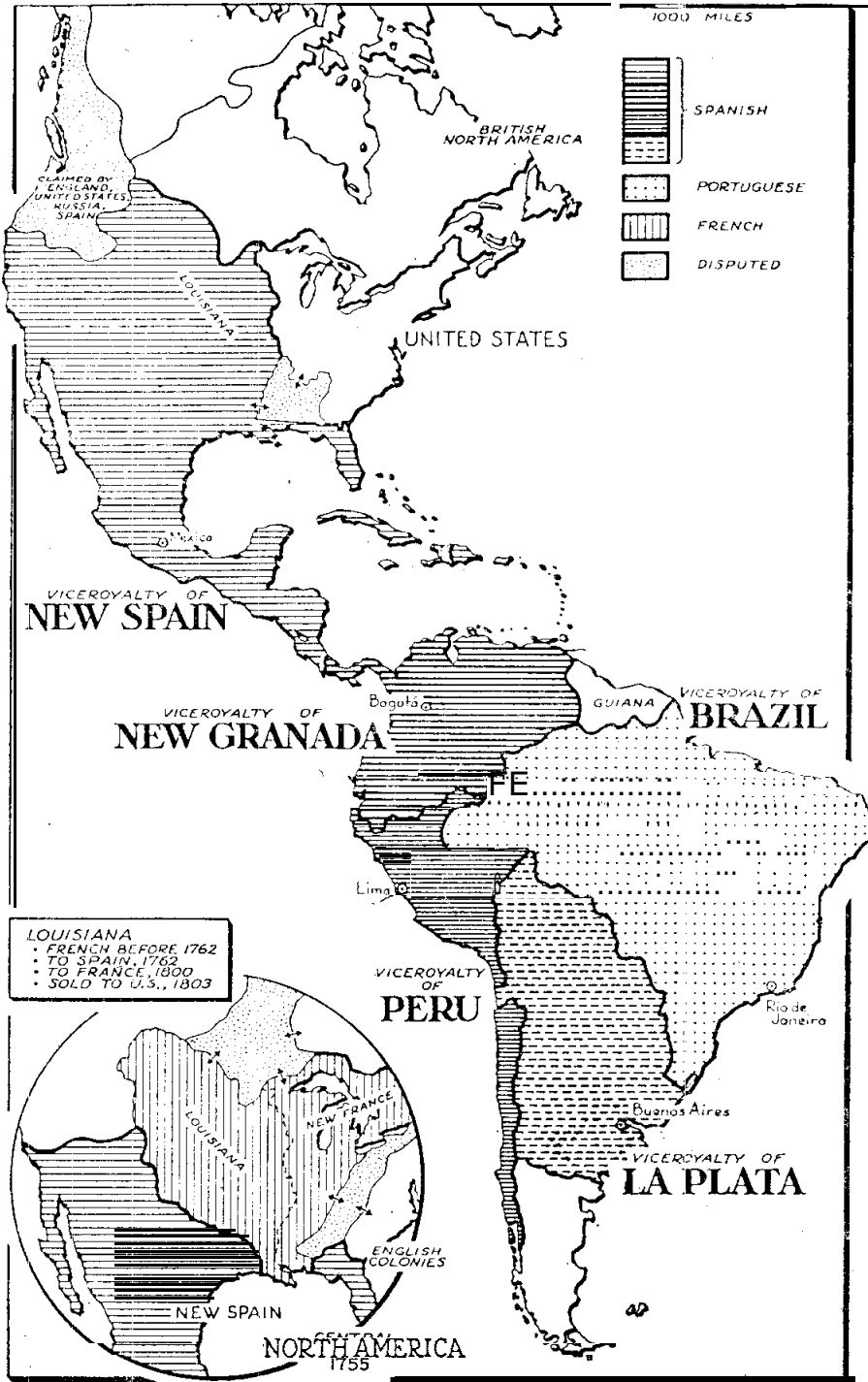
¹⁰ quoted by Herring, op, cit., p. 160.

¹¹ นิว สเปน มีอาณาเขตควบคุมเม็กซิโก อเมริกากลาง หมู่เกาะในทะเลแคริบเบียน และทิศตะวันตกของสหรัฐอเมริกา ในปัจจุบัน

¹² เปรู มีอาณาเขตควบคุมเปรูและชิลีในปัจจุบัน

¹³ นิว กรานาดา มีอาณาเขตควบคุมโคลัมเบีย อีควาดอร์ และเวเนซุเอล่า

¹⁴ ลา ปลาตา มีอาณาเขตควบคุม อาร์เจนตินา ปารากวัย โบลิเวีย และอูรุกวัย

ทำนบกักราชสเปนในละตินอเมริกา ในราวปี ค.ศ. 1800

สมัยของเมนโตซา อาณาเขตของ นิว สเปน แผ่ขยายออกไปในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะทางทิศตะวันตก ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ และทางทิศตะวันออก ความคุ่มนักบุกเบิกให้ปฏิบัติตามนโยบาย “ทำอินเดียนแดงให้เชื่อใจ” เปิดประตูราชวังไว้เสมอเพื่อคอยรับคำร้องทุกข์ กระตุ้นให้พระกระทำหน้าที่อย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะในด้านการศึกษา สนับสนุนการเกษตร การเลี้ยงสัตว์ ด้วยนโยบายดังกล่าว เมนโตซา ได้ทำให้ชาวนิว สเปน ไม่รักแต่เพียงตัวเอง แต่ยังรักสเปน รักภษัตริย์สเปนด้วย

หลุยส์ เดอ เวลาสโก อุปราชแห่ง นิว สเปน

อุปราชที่ได้รับการยกย่องอีกพระองค์หนึ่งรองลงมาจากเมนโตซา ได้แก่ ฟรานซิสโก เดอ โทเลโด ปกครองเปรูตั้งแต่ปี ค.ศ. 1569–1581 โทเลโดมีลักษณะคล้ายกับเมนโตซา เมื่ออายุประมาณ 55 ปี ถูกส่งมาปกครองดินแดนที่มีสภาพของความวุ่นวายไม่น้อยไปกว่านิว สเปน ในขณะที่เดินทางมา การขัดแย้งระหว่างนักบุกเบิกที่สำคัญ 2 คน คือ ปีซาร์โรกับอัลมาโกร กำลังดำเนินอยู่ นอกจากนี้ ข้าราชการหน่วยอื่นไม่ยอมรับการเป็นอุปราชของเขา พวกเจ้าของที่ดินก็

เกลียดและกลัวนโยบายการบริหารงานอย่างมีมนุษยธรรมต่อชาวพื้นเมือง ชาวพื้นเมืองเองภายใต้การนำของผู้สืบเชื้อสายกษัตริย์อินคา ตูเปค อามารู ก่อการกบฏนำชาวพื้นเมืองกว่า 80,000 คน ทำลายทรัพย์สินสมบัติของชาวสเปนและยึดเมืองสำคัญ ๆ ไว้หลายเมือง ฯลฯ ด้วยคำแนะนำและช่วยเหลือจากราชสำนักทันทีที่เดินทางมารับตำแหน่ง โทเลโดก็ปฏิบัติการด้านจิตวิทยา ออกเดินทางไปสัมผัสปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเอง กล่าวกันว่า ภายใน 5 ปีแรกที่เขารับตำแหน่ง โทเลโดเดินทางไปพบปะประชาชนตามสถานที่สำคัญ ๆ เป็นระยะทางกว่า 8,000 กิโลเมตร ให้การสนับสนุนการทำเหมืองแร่ แนะนำวิธีใหม่ ๆ เข้ามาใช้ ดูแลและคุ้มครองสิทธิของชาวพื้นเมืองตามกฎหมาย ยอมรับขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวพื้นเมืองมาปฏิบัติ และจัดหาที่อยู่ใหม่ที่ดีกว่าโดยให้มีเสรีภาพในการปกครองตนเองโดยชาวพื้นเมืองด้วยกัน ภายใต้การแนะนำของบุคคลฝ่ายศาสนา เพื่อให้นโยบายดังกล่าวสัมฤทธิ์ผล ได้มีการปฏิรูปบุคคลฝ่ายศาสนาใหม่ด้วยการให้พระภิกษุภาษาของชาวพื้นเมืองนำเอาระบบศาลอินควิชชัน เข้ามาใช้เพื่อลงโทษพระที่ผิดวินัย

นอกจากนี้โทเลโดให้ความสนใจกับระบบสาธารณสุขของโลกของชาวเปรู ได้สร้างระบบการประปา โรงพยาบาล โรงแรม และหน่วยรักษาความปลอดภัยตามเส้นทางคมนาคมสายสำคัญ ๆ

ผลงานของโทเลโดส่วนใหญ่ประสบผลสำเร็จ ยกเว้นนโยบายเกี่ยวกับชาวพื้นเมือง โทเลโดไม่เข้าใจถึงความต้องการที่แท้จริงของชาวพื้นเมืองในเรื่องสถานที่อยู่อาศัย เพราะถึงแม้ว่าเขาจะจัดที่พักอาศัยแห่งใหม่ซึ่งมีสภาพที่ดีและเหมาะสมกว่าเดิม แต่กลับไม่เป็นที่ต้องการของชาวพื้นเมือง และที่สำคัญได้แก่การประหารชีวิตผู้นำการปฏิวัติชาวพื้นเมือง ที่ชื่อตูเปค อามารู ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ไปในทางร้าย¹⁵ ปี ค.ศ. 1581 โทเลโดถูกเรียกตัวกลับสเปน และถูกตั้งข้อหาว่าประพฤติมิชอบรวมทั้งการประหารชีวิตผู้นำชาวอินคาโดยผิดกฎหมาย อย่างไรก็ตามผลจากการพิจารณาคดี โทเลโดพ้นผิด หลังจากนั้นโทเลโดไม่ได้เดินทางกลับไปอเมริกาอีก เขาเสียชีวิตในปี ค.ศ. 1584 นับว่าเพราะความเสียใจต่อความไม่ปรารถนาดีของกษัตริย์สเปนต่อความสำเร็จของเขา

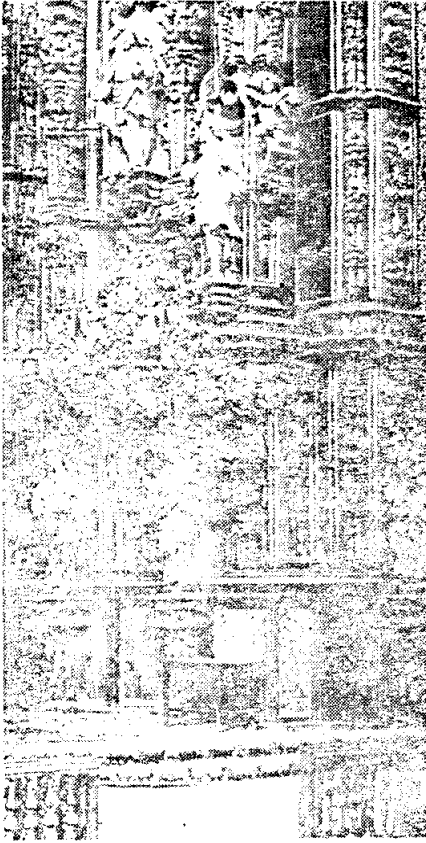
5. เปเรซิเตนซิอา และแคปตัน-เจนรัล ทั้ง 2 ตำแหน่งเป็นหน่วยงานทางด้านบริหารที่รองลงมาจากอุปราช ปกครองดินแดนที่อยู่ห่างไกลออกไปจากเมืองหลวง การบริหารงานของทั้ง 2 ฝ่ายมีที่นำสังเกตว่า ผิดจากหลักการบริหารทั่วไป ตามทฤษฎีเปเรซิเตนซิอา และแคปตัน-เจนรัล เป็นคนใต้บังคับบัญชาของอุปราช แต่การรับคำสั่ง การรายงานผลงานกลับขึ้นต่อพระมหากษัตริย์อุปราชเป็นแต่เพียงผู้บังคับบัญชาตามสายงานเท่านั้น แต่หาที่มีอำนาจอย่างแท้จริงในการสั่งการไม่ เมื่อ

¹⁵ Herring op. cit., p. 163.

รวมกับตำแหน่งออกเตียนซีอา จะทำให้มองเห็นชัดยิ่งขึ้นว่า การบริหารงานในลักษณะดังกล่าว ถือได้ว่าเป็นนโยบายของกษัตริย์ที่จะทำให้เกิดอำนาจการตรวจตราซึ่งกันและกัน ในระหว่างผู้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ และกษัตริย์เองก็คว่าจะมีความพอใจต่อความหวาดระแวงกันเองของบุคคลเหล่านั้น

6. คอเรจิโคเรส เป็นตำแหน่งทางบริหารอีกตำแหน่งหนึ่ง รองลงมาจากตำแหน่งบริหารข้างต้น ศูนย์กลางการปกครองของคอเรจิโคเรสอยู่ตามท้องถิ่นโดยเฉพาะแหล่งที่อยู่อาศัยของชาวพื้นเมืองที่ห่างไกลออกไปจากเมืองหลวง หน้าที่ที่สำคัญได้แก่การให้ความคุ้มครองดูแลชาวพื้นเมือง เก็บภาษีและรักษาความสงบเรียบร้อยภายในท้องถิ่นนั้น บุคคลเหล่านี้เปรียบเสมือนเป็นหูเป็นตาให้แก่หน่วยงานปกครองที่สูงกว่าขึ้นไป เพราะจะเป็นการยากลำบากในทางปฏิบัติที่อุปราชองค์หนึ่ง ๆ จะคอยติดตามดูแลชาวพื้นเมืองที่อาศัยอยู่ตามป่าตามเขาที่ทุรกันดารได้ ละตินอเมริกาในสมัยภายใต้การปกครองของสเปน ความประพฤติกของคอเรจิโคเรสเป็นที่กล่าวขวัญเป็นอย่างมาก เพราะดินแดนที่ห่างไกลยากแต่การเดินทางติดต่อ ประกอบกับอำนาจหน้าที่ที่เสมือนกับเป็นทั้งฝ่ายปกครอง ฝ่ายปราบปราม และฝ่ายการศาล คอเรจิโคเรสได้ใช้อำนาจไปในทางที่แสวงหาผลประโยชน์ใส่ตัว เช่น เก็บภาษีเท่าใดก็ได้ตามความต้องการ บังคับชาวพื้นเมืองให้ใช้แรงงานในที่ดินของตนได้ตามอำเภอใจ หรือแก่งแย่งที่ดินที่ดีที่สุดจากชาวพื้นเมือง ความประพฤติกเหล่านี้ไม่แตกต่างไปกว่าพวก อัลกาเตส มาโยเรส พวกนี้มีฐานะเทียบเท่ากับคอเรจิโคเรส แต่จะถูกส่งไปปกครองดินแดนที่ชาวยุโรปตั้งถิ่นฐานอยู่ และตำแหน่งโกเบอร์นาโดเรส คุ้มครองอาณาบริเวณตามชายแดน มีอำนาจหน้าที่เท่าเทียมกับ 2 ตำแหน่งข้างต้น คือ อำนาจทางการเมือง การทหารและการศาล

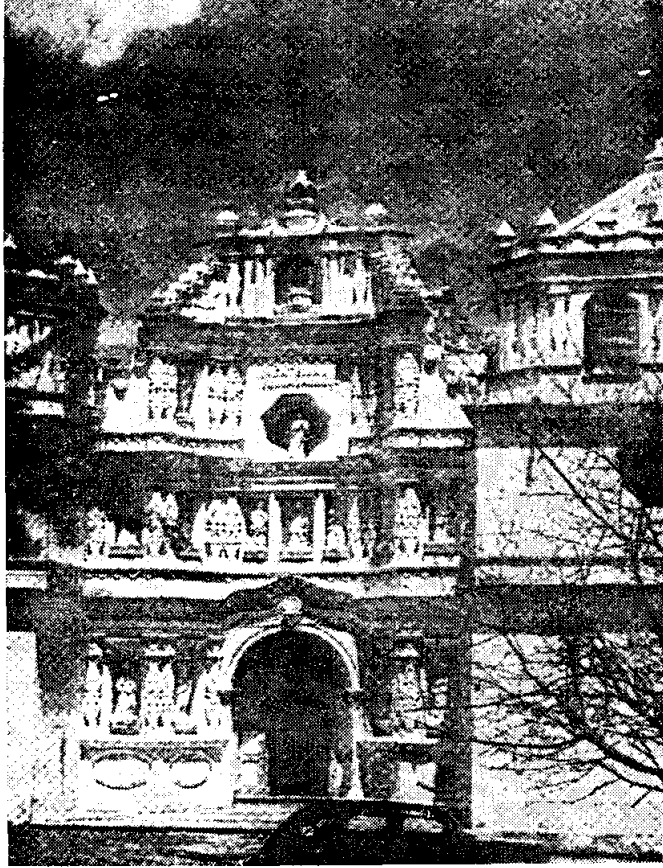
อย่างไรก็ตามในศตวรรษที่ 18 โดยเฉพาะในสมัยของพระเจ้าชาลส์ที่ 3 (1759-88) แห่งราชวงศ์บอร์บอน แนวความคิดของยุครู้แจ้งของฝรั่งเศส และการแผ่ขยายอิทธิพลของอังกฤษเข้าไปในดินแดนของสเปนในอเมริกาโดยเฉพาะหมู่เกาะต่าง ๆ ในทะเลคาริบเบียน สเปนทำการฟื้นฟูระบบการปกครองใหม่ โดยมุ่งไปที่การรวมอำนาจเข้าสู่รัฐบาลกลางมากขึ้น ในทางศาสนามีการขับไล่ศาสนาคริสต์นอกรอกจากละตินอเมริกา ในส่วนที่เกี่ยวกับการบริหารงานภายในละตินอเมริกาเอง มีการยกเลิกตำแหน่งผู้ว่าการคอเรจิโคเรส และอัลกาเตส มาโยเรส แบ่งดินแดนในปกครองของบุคคลเหล่านั้นออกเป็น 12 อินเทนเดนเซีย แต่ละอินเทนเดนเซีย มีเจ้าหน้าที่ซึ่งเรียกว่า อินเทนเดนเตทำการปกครอง ทำหน้าที่รักษาความปลอดภัยของชุมชน เก็บภาษีส่งเสริมการค้าขายและจัดตั้งกองหนุนเพื่อป้องกันตนเอง การปฏิรูปได้รับการต่อต้านจากผู้เสียผลประโยชน์ เช่นอุปราชและออกเตียนซีอา แต่หน่วยงานบริหารแบบใหม่ก็ยังคงบริหารต่อไปอีก 100 กว่าปี จนกระทั่งสเปนสูญเสียดินแดนในอเมริกาไปในต้นศตวรรษที่ 19

โบสถ์ศาสนาคริสต์ในเม็กซิโก

สถาบันศาสนาของสเปนในละตินอเมริกา

ในการเดินทางไปยังโลกใหม่นั้น นอกเหนือจากบรรดานักบุกเบิกที่เดินทางไปแสวงหาชื่อเสียงและความมั่งคั่ง ซึ่งก็มีที่พบกับความสำเร็จบ้างและล้มเหลวบ้าง ยังมีกลุ่มคนอีกกลุ่มหนึ่งเดินทางติดตามไปด้วย บุคคลเหล่านี้ได้แก่บุคคลของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ที่มีจุดมุ่งหมายเช่นเดียวกับนักบุกเบิกกลุ่มแรก คือ ไปทำการปราบปรามชาวพื้นเมืองแต่วิธีการที่ใช้ต่างกัน พวกแรกไปทำการปราบปรามร่างกายโดยการใช้กำลังบังคับ แต่พวกหลังเป็นการปราบปรามวิญญาณ โดยไม่ใช้กำลังบังคับจากวิธีการที่แตกต่างกันดังกล่าว นำไปสู่ความสำเร็จอย่างยิ่งใหญ่ต่อบุคคลทางฝ่ายศาสนา เห็นได้จากการจากไปพร้อมกับการสิ้นอำนาจของฝ่ายแรก ในขณะที่ฝ่ายหลังยังคงมีบทบาทในพื้นที่ตั้งแต่เม็กซิโกลงมาถึงอาร์เจนตินาจนกระทั่งทุกวันนี้ แม้ว่าจะถูกกันความเจริญดังกล่าวในกลางศตวรรษที่ 18 ก็ตาม

โบสถ์ศาสนาคริสต์เตียนในกัวเตมาลา สร้างเมื่อปี ค.ศ. 1534

ศาสนาคริสต์เตียนเดินทางสู่แผ่นดินใหม่อย่างเป็นทางการเป็นการเป็นครั้งแรกในการเดินทางครั้งที่ 2 ของโคลัมบัส ในปี ค.ศ. 1493 และนับจากนั้นมาเชื่อว่าทุกครั้งที่มีการเดินทางจะมีพระเดินทางติดตามไปด้วย ลักษณะเช่นนี้เป็นผลมาจากความร่วมมือกันระหว่างกษัตริย์คริสเตียนชาวสเปนกับองค์สันตะปาปาประมุขของศาสนาคริสต์เตียนนิกายโรมันคาทอลิกที่กรุงโรม นับตั้งแต่ศตวรรษที่ 8 เป็นต้นมาเมื่อกองทัพชาวคริสต์เตียนในบริเวณคาบสมุทรไอบีเรียทำสงครามขับไล่ชาวมัวร์ออกจากแผ่นดิน ความสัมพันธ์ดังกล่าวแน่นแฟ้นยิ่งขึ้นภายหลังการเดินทางกลับจากโลกใหม่ของโคลัมบัสในปี ค.ศ. 1493 เมื่อศาสนาก้าวเข้ามาประกาศสิทธิในการเดินเรือระหว่างสเปนกับโปรตุเกส โดยให้สเปนมีสิทธิเหนือแผ่นดินใหม่ ภายใต้เงื่อนไขว่าเพื่อการเผยแพร่ศาสนาพร้อม ๆ กับการหาเงินแดนอีกครั้งหนึ่งในปี ค.ศ. 1501 เมื่อศาสนามอบให้กษัตริย์รับหน้าที่เป็นผู้จัดตั้งกองทุนเพื่อเผยแพร่

แพร่ศาสนาในอเมริกา และท้ายสุดในปี ค.ศ. 1508 อำนาจในทางศาสนาของกษัตริย์เพิ่มไปเป็นองค์อุปถัมภ์ศาสนา ตลอดจนอนุมัติการสร้างโบสถ์วิหารและการแต่งตั้งถอดถอนบุคคลในศาสนาทุกตำแหน่ง ด้วยประกาศของศาสนาทังกล่าวได้ทำให้อำนาจของกษัตริย์ในทางศาสนาเพิ่มมากขึ้นและมีสภาพเช่นนั้น จนกระทั่งมีการขับไล่ศาสนาออกจากละตินอเมริกาตั้งที่กล่าวไปแล้วข้างต้น นอกจากนี้ประกาศของศาสนามีผลทำให้กษัตริย์ต้องไปรับผิดชอบการต่อกิจการของศาสนาทำให้ทุกครั้งที่มีการเดินทางจึงมีคนของศาสนาติดตามไปด้วย

ความสำเร็จในการเผยแพร่ศาสนาในละตินอเมริกานั้น¹⁶ ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ แม้ว่าในทางข้อเท็จจริงมีบันทึกหลายฉบับที่แสดงให้เห็นว่า ความสำเร็จในการเปลี่ยนให้ชาวพื้นเมืองหันมานับถือศาสนาของชาวผิวขาวนั้นเป็นแต่เพียงภายนอก แต่ภายในแล้วชาวพื้นเมืองบางส่วนยังคงนับถือปฏิบัติพิธีกรรมบูชาพระเจ้าดั้งเดิมอยู่¹⁷ หรือถ้าที่ใดมีข้อห้ามปฏิบัติพิธีกรรม การบูชาก็จะทำกันอย่างลับ ๆ เป็นต้น ส่วนชาวพื้นเมืองที่ยอมรับก็ไม่มี ความเข้าใจในคำสั่งสอนเหมือน “นกขุนทองที่ถูกสอนให้พูด” ฉะนั้นก็ฉนั้น

อย่างไรก็ดี ในข้อเท็จจริงอีกด้านหนึ่ง ศาสนาคริสต์เนียนภายใต้การดำเนินงานของบุคคลที่ถือคัมภีร์เป็นอาวุธ ได้รับความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายอย่างน่าพอใจในศตวรรษที่ 16 มีชาวพื้นเมืองนับล้าน ๆ คนหันมานับถือศาสนาคริสต์เนียน ความสำเร็จดังกล่าวขึ้นอยู่กับเหตุผลดังต่อไปนี้

1. ความศรัทธาในศาสนาของผู้นำชาวสเปน การขยายตัวของศาสนาคริสต์เนียนในอเมริกาเป็นการจำลองภาพแห่งความศรัทธาของผู้นำสเปน ในประเทศสเปนเองนับตั้งแต่การรวมตัวกันเพื่อขับไล่ชาวมุสลิมและชาวยิวออกจากประเทศ ศรัทธาเช่นนั้นคงปรากฏอยู่ต่อมา เห็นได้ชัดในกรณีความร่วมมืออย่างดีระหว่างสเปนกับสำนักสันตะปาปาในศตวรรษที่ 16 ที่เกี่ยวกับการแบ่งเขตการสำรวจกันระหว่างสเปนและโปรตุเกส นอกจากนี้ผู้นำของสเปนในศตวรรษเดียวกัน อย่างเช่น พระนางอิสABELล่า และคาร์ดินัล ยิเมเนส เดอ ซิสเนโรส ได้ทำให้ภาพพจน์ของศาสนาที่เสื่อมไปตั้งแต่ศตวรรษที่ 13 คีขึ้น กษัตริย์อีกพระองค์หนึ่ง คือ พระเจ้าชาลส์ที่ 1 ได้สร้างผลงานในฐานะผู้ปราบปรามบุคคลนอกศาสนา เช่น การทำสงครามกับมุสลิมในอัฟริกา และกับฝรั่งเศส เมื่อฝรั่งเศส

¹⁶ ซี. เอช. แฮริง กล่าวไว้ว่าในระหว่างปี 1531 ในแต่ละวันมีการทำพิธีเข้ารีตชาวพื้นเมืองโดยเฉพาะพระในสำนักฟรานซิสกันเท่านั้น ประมาณวันละ 1,500 คนและในกลางศตวรรษที่ 17 พระในสำนักฟรานซิสกันและโดมินิกันเข้ารีตชาวพื้นเมืองกว่า 10 ล้านคน C.H. Haring, *The Spanish Empire in America*, (New York, 1947) p. 186.

¹⁷ Herring, op, cit., pp. 169-170.

ให้การสนับสนุนชาวเตอร์ก และต่อพวกโปรเตสตันในยุโรปทางเหนือ ความศรัทธาของผู้นำสเปน ดังกล่าวส่งผลทำให้บุคคลทางศาสนาเกิดกำลังใจที่จะฟันฝ่าอุปสรรคทั้งหลายต่อไป

2. ความสามารถของบรรดานักบวชในสำนักต่าง ๆ ในการปกป้องสิทธิของชาวพื้นเมือง บรรดานักบวชที่เดินทางไปยังแผ่นดินใหม่มีทั้งนักบวชที่ถือกกฏและนักบวชที่ไม่ถือกกฏ นักบวชทั้ง 2 กลุ่ม ผู้ที่ไม่ถือกกฏส่วนใหญ่มักไม่มีบทบาทต่อการเผยแพร่ศาสนา นักบวชในกลุ่มนี้ในที่สุดจะดำเนินการรายนักบุกเบิก คือ แสวงหาความมีชื่อเสียงและความมั่งคั่งส่วนตัวมากกว่าจะอุทิศตนให้แก่ศาสนา อย่างแท้จริง ดังนั้นงานส่วนใหญ่ในการเผยแพร่ศาสนาจึงตกอยู่กับนักบวชที่ถือกกฏ เช่น นักบวชในสำนักโดมินิกัน ฟรานซิสกัน เมอร์ซิตาเรียน ออกุสติเนียน และมากที่สุดได้แก่นักบวชในสำนักเยซูอิต ซึ่งล้วนแต่เป็นผู้ที่มีความรู้ และเป็นผู้ที่ถือถือกกฏเกณฑ์ของสำนักอย่างเคร่งครัด ผลงานได้รับความสำเร็จจนทั่วได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้มีความสามารถที่สุดในบรรดานักบวชทั้งหลายในละตินอเมริกา

อันโตนิโอ เดอ มงเตลีโนส เป็นนักบวชในสำนักโดมินิกัน กลุ่มแรกๆ ที่ไปเผยแพร่ศาสนาในปี ค.ศ. 1511 ที่เกาะฮิสปันีโอลา มงเตลีโนสใช้ชีวิตส่วนใหญ่ปกป้องชาวพื้นเมืองจากการถูกจับไปเป็นทาส¹⁸ ในบันทึก "เสียงร้องเรียกจากดินแดนที่ป่าเถื่อน" เขาประณามการทารุณกรรมของเพื่อนชาวสเปนที่มีต่อชาวพื้นเมือง และเรียกร้องให้ยุติการกระทำเช่นนั้น มงเตลีโนสถูกเรียกตัวกลับสเปน แต่งานของเขายังเป็นที่กล่าวขวัญ และได้รับการยกย่องว่าเป็นนักมนุษยธรรมที่ยิ่งใหญ่คนหนึ่งของอเมริกา

นักบวชอีกท่านหนึ่งที่มีบทบาทไม่น้อยกว่ามงเตลีโนส ได้แก่ บาร์โธโลเม เดอ ลาส กาสัส (1474-1566) สำเร็จวิชากฎหมายจากสเปน เมื่อมีอายุ 28 ปี เดินทางไปแสวงโชคลาภที่เมืองซานโต โดมิงโก จนกลายเป็นผู้มั่งคั่งคนหนึ่ง พออายุได้ 36 ปี ลาส กาสัส บวชเป็นพระแต่ยังคงแสวงหาความร่ำรวยต่อไป โดยร่วมมือกับผู้ว่าการรัฐเวลาเกวซ ของคิวบา เป็นเหตุให้ได้รับแบ่งปันที่ดินและแรงงานชาวพื้นเมืองเพิ่มขึ้น แต่พออายุได้ 40 ปี จากสภาพของชาวพื้นเมืองที่พบเห็นมาตลอดเวลา ทำให้ลาส กาสัส ตระสมบัตินี้ทั้งหมดพร้อมแรงงานชาวพื้นเมือง และใช้เวลาอีก 52 ปีที่เหลืออยู่ต่อสู้เพื่อความเป็นมนุษยธรรมต่อชาวอินเดียน

ในปี ค.ศ. 1516 ลาส กาสัสเดินทางไปสเปนเพื่อรายงานพฤติกรรมที่ไร้มนุษยธรรมของนักบุกเบิกที่กระทำต่อชาวพื้นเมืองต่อซิสเนโรส ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการแผ่นดินสเปน

¹⁸ Lewis Hanke, *The Spanish Struggle for Justice in the Conquest of America*, (Boston, 1965) pp. 17-18.

บาร์โธโลเม่ เดอ ลาส กาสัส (ค.ศ. 1474–1566)

นักบวชชาวสเปนผู้ต่อสู้ให้ชาวพื้นเมือง

ซิสเนโรส เข้าใจดีต่อข้อเรียกร้องดังกล่าว แต่งตั้ง ลาส กาสัส เป็นผู้พิทักษ์ชาวอินเดียน ตำแหน่งที่ ลาส กาสัส ภูมิใจและมักจะอ้างถึงทุกครั้งที่มีการลงนามในเอกสารต่าง ๆ พร้อมกันนี้เขาได้ส่งให้ สอบสวนเพื่อนำผู้กระทำผิดมาลงโทษ คำสั่งของเขาก็เหมือนกับคำสั่งฉบับอื่น ๆ คือไม่มีผู้ใดในละติน-อเมริกาเชื่อฟัง ส่วนตัว ลาส กาสัสเอง เดินทางกลับเกาะฮิสปานิโอลาเพื่อทำการต่อสู้ต่อไป เมื่อ ผิดหวังและได้รับการประท้วงให้เดินทางกลับสเปน ลาส กาสัสมาถึงสเปนในปีต่อมา ยื่นคำร้องต่อ กษัตริย์ชาลส์ ที่ 1 ผู้ซึ่งได้รับราชสมบัติใหม่ ๆ กษัตริย์และข้าราชการบริพารอื่น ๆ เห็นด้วยกับข้อร้อง เรียนของ ลาส กาสัส แต่การเป็นคน “หัวค้อน”¹⁹ ดังคำกล่าวของเฮอริง ลาส กาสัส ได้เรียกร้อง ให้มีการทดแทนการจับอินเดียน โดยเสนอข้อทดแทน 2 ข้อ ได้แก่ การเพิ่มจำนวนทาสชาวนิโกร

¹⁹ Ibid., p. 172.

เพื่อทดแทนแรงงานชาวพื้นเมือง และการนำเอาระบบเอนโคเมียนต้า ซึ่งเป็นระบบการใช้แรงงานที่มีมนุษยธรรมมากกว่าเข้ามาใช้ พระเจ้าชาลส์ เห็นด้วยกับข้อเสนอข้อที่ 2 แต่เมื่อนำมาปฏิบัติไม่ได้ผลอีกเป็นครั้งที่สอง ระบบเอนโคเมียนต้าทำให้ผลผลิตตกต่ำ ข้าราชการก็ปล่อยปละละเลยไม่ค่อยดูแลให้เป็นไปตามคำสั่ง จากการผิดหวังครั้งนี้ ลาส กาสส์ล้มเลิกความคิดที่จะใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือและในปี ค.ศ. 1520 เข้าบวชในสำนักโดมิโนกัน ใช้เวลาทั้งหมดในการเขียนหนังสือ เล่มแรกได้แก่ History of the Indies

หนังสือเล่มที่ 2 ที่ใช้ในการต่อสู้เพื่อชาวอินเดียน ได้แก่ หนังสือ The Only Method of Attracting Men to the True Faith ข้อคิดของเขาได้แก่ “การชักจูงใจให้เปลี่ยนพฤติกรรมด้วยการสมัครใจแทนการบังคับ” เพื่อทดลองทฤษฎีของเขา ลาส กาสส์ ได้รับมอบที่ดินแห่งหนึ่งในกัวเตมาลา ดินแดนที่ชาวสเปนอื่นได้ใช้ความพยายามแล้วถึง 3 ครั้ง ที่จะปราบชาวพื้นเมืองแต่ไม่สำเร็จ จึงได้รับการขนานนามว่า “ดินแดนแห่งสงคราม” ลาส กาสส์ ได้เสนอเงื่อนไข 2 ข้อว่าในขณะที่เขากำลังทดลองทฤษฎีอยู่ ห้ามเข้ายึดดินแดนแห่งนี้โดยกำลัง และห้ามชาวสเปนยกเว้นนักบวชซึ่งเกี่ยวข้องกับการทดลองเข้าไปยังพื้นที่ดังกล่าว ทฤษฎีของเขาใกล้จะประสบผลสำเร็จคือ สามารถเปลี่ยนดินแดนแห่งสงครามให้เป็นดินแดนแห่งสันติได้ แต่ว่างานของเขาต้องล้มเหลวอีกครั้ง เมื่อเงื่อนไข 2 ข้อข้างต้น ใ้ถูกละเมิด

ในปี ค.ศ. 1542 อันเป็นผลมาจากความพยายามของลาส กาสส์ ชาลส์ที่ 1 ได้ประกาศ New Laws of the Indies เพื่อป้องกันการจับชาวพื้นเมืองมาเป็นทาส แม้ว่ากฎหมายฉบับนี้จะได้รับการต่อต้านอย่างหนักจากบรรดานักบุกเบิกผู้เห็นแก่ได้ และยกเลิกไปในที่สุดแต่กฎหมายฉบับนี้ได้กลายเป็นสัญลักษณ์ของการต่อสู้ของ ลาส กาสส์ ที่ได้รับการกล่าวขวัญถึงตลอดมา

ลาส กาสส์ กลับมาสเปนอีกในปี ค.ศ. 1547 ใช้เวลาที่เหลืออีก 20 ปี เขียนหนังสือ Very Brief Recital of the Destruction of the Indies ตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1552 ข้อความในหนังสือเล่มนี้ได้เร้าใจให้นักมนุษยธรรมทั่วยุโรปตื่นตัวต่อความทารุณโหดร้ายในอเมริกา อาจกล่าวได้ว่าในบรรดาผลงานทั้งหมดของลาส กาสส์ หนังสือเล่มนี้ได้รับผลสำเร็จมากที่สุด นอกจากที่เขียนเป็นภาษาสเปนแล้ว ได้มีการแปลเป็นภาษาอื่นอีกหลายภาษา และภาษาละหลาย ๆ เล่ม

นอกจากนี้ยังมีพระในสำนักเยซูอิต ผู้ซึ่งมีความเคร่งครัดในคำสั่งสอนของศาสนา และกฎเกณฑ์ของสำนักมากกว่าอีกสำนักหนึ่ง ตลอดจนมัยอาณานิคม ได้อุทิศตนอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อยให้

กับศาสนา ดังนั้นจึงไม่เป็นการประหลาดใจเลยว่า ในการรายงานกลับสเปน มักจะไม่มีคำรายงานถึงความสำเร็จที่ไม่ดี หรือการแสวงหาความร่ำรวยของบุคคลในสำนักเหมือนกับที่พระในสำนักอื่น โดยเฉพาะพวกไม่ถือกฎที่กษัตริย์มักได้รับรายงานกลับมา

ผลงานของพระในสำนักเยซุอิตส่วนใหญ่มุ่งไปที่การให้การศึกษา การนำเอาความคิดความรู้ใหม่ๆ ของยุโรปสู่ชาวพื้นเมือง นอกจากนี้ยังมีทางด้านการเกษตรอุตสาหกรรมขนาดเบา สำนักของสงฆ์ได้กลายเป็นที่หลบภัยของชาวพื้นเมืองจากบรรดานักบุกเบิกผู้กระหายแรงงานประมาณว่าในปี ค.ศ. 1750 มีชาวพื้นเมืองมากกว่า 700,000 คน อาศัยอยู่กับสงฆ์สำนักนี้ทั่วอเมริกา

3. ความเชื่อต่อพระเจ้าที่คล้ายคลึงกันกับศาสนาที่มาจากใหม่ พวกอินเดียนถึงแม้ว่าจะนับถือพระเจ้าหลายองค์ แต่กลุ่มที่มีความเจริญมาก ๆ เริ่มตั้งข้อสงสัยต่อความศักดิ์สิทธิ์ของเทพเจ้าหลายองค์เหล่านั้น บางกลุ่มได้สร้างเทพเจ้าองค์ใหม่ที่มีอิทธิฤทธิ์มากหรือว่าเป็นพระเจ้าสูงสุดขึ้นในรูปของเทพเจ้าองค์เดียว ความคิดดังกล่าวสอดคล้องกับความคิดในเรื่องของพระเจ้าของชาวผิวขาว ดังเช่นชาวพื้นเมืองเผ่าอินคาที่นับถือเทพเจ้าวีราโกซา ว่าเป็นเทพเจ้าผู้ให้กำเนิดหรือชาวเอส-แท็ค ที่มีความคิดว่า เทพเจ้าทุกองค์ที่นับถือบูชาอยู่ อันได้แก่รูปปั้นไม้แกะสลัก ไม่สามารถเข้าถึงความเข้าใจ ความต้องการของมนุษย์ได้ ไม่เชื่อว่าบรรดารูปปั้นเหล่านั้นจะเป็นผู้สร้างนรก สวรรค์ โลกหรือแม้แต่มนุษย์ พวกเขาเชื่อว่าต้องมีพระเจ้าอีกองค์หนึ่งที่ยังไม่พบเป็นผู้สร้างสิ่งเหล่านั้น ซึ่งชาวอินเดียนกำลังเฝ้าคอยอยู่ หรือเทพธิดาอีกองค์หนึ่งของชาวเอสแท็ค คือ พระนางโทนนชิน ก็เปรียบได้กับพระนางมารีอา พระมารดาของพระเยซู เทพเจ้าที่เหมือนกันในรูปแบบดังกล่าวจึงเป็นการง่ายเมื่อประกอบกับความสามารถของบรรดานักบวช ที่จะทำให้ชาวพื้นเมืองหันมายอมรับนับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก การยอมรับนี้ก็คล้ายกับการที่ชาวพื้นเมืองยอมเปลี่ยนมานับถือกษัตริย์ของชาวสเปนแทนที่กษัตริย์ของตนเอง

นอกจากนี้ ความเชื่อและพิธีกรรมบางอย่างเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน เช่นพิธีล้างบาปด้วยการรดน้ำ หรือการสวดภาวนาและการลงโทษตามความหนักเบาของโทษที่กระทำของชาวเอส-แท็ค ความเชื่อในชีวิตหลังการตายและการเกิดใหม่ในโลกหน้าของชาวอินคา เป็นต้น

ในทางปฏิบัติอื่น ๆ ศาสนาที่มาจากใหม่ใช้วิธีการที่ยึดหยุ่นเข้ากับความต้องการของชาวพื้นเมืองได้ดี เช่น การสร้างโบสถ์ของศาสนาใหม่บนฐานของวิหารดั้งเดิมของชาวพื้นเมือง เช่น โบสถ์ของชาวคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ฐานเดิม คือวิหารของเทพเจ้า วีราโกซา หรือแท่นบูชาของชาว

ทอลแท็ค และแอสแท็คที่เมืองซูลลา ก็เช่นเดียวกัน หรือแม้แต่การยินยอมให้ชาวพื้นเมืองนำพิธีการบูชาพระเจ้าคังเติมมาใช้กับการบูชาพระเจ้าของชาวคริสเตียน ยิ่งทำให้ชาวพื้นเมืองมองไม่เห็นว่ามีเหตุผลใดที่จะไม่รับนับถือศาสนาคริสเตียน

ชาวพื้นเมืองในกัวเตมาลาประกอบพิธีกรรมทางศาสนาที่ผสมกัน
ระหว่างศาสนาคริสต์เตียนกับพิธีกรรมโบราณของชาวมายา

4. ศาลอินควิชิชัน แม้จะถูกประณามว่าเป็นเครื่องมือที่แสดงถึงความโหดร้ายของสเปน แต่ก็ยังเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการปราบปรามชาวมุสลิม และชาวยิวบนแผ่นดินสเปนจนถอยร่นไปทางใต้ นอกจากนี้ในปี ค.ศ. 1478 พระนางอิซาเบลล่าได้นำหน่วยงานนี้ไปใช้ในแคว้นคิลิและอเมริกา ต่อมาในปี ค.ศ. 1569 โดยคำสั่งของราชสำนักหน่วยงานนี้ได้จัดตั้งเป็นครั้งแรกที่ลิมา ในปีที่ต่อมา (1570) เม็กซิโกเป็นแหล่งที่สอง และได้ใช้ต่อมาจนกระทั่งสเปนหมดอำนาจในอเมริกา

ศาลอินควิชิชัน มีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้เป็นสถานที่ลงโทษบุคคลนอกศาสนา ในสเปนศาลนี้จึงมีหน้าที่ลงโทษขับไล่และเนรเทศชาวมุสลิมและชาวยิวออกนอกประเทศมาในสมัยอาณานิคมหน้าที่

ชาวพื้นเมืองในกัวเตมาลาบูชาเทพเจ้าดั้งเดิมของชาวมายา

ได้ขยายขอบเขตออกไปยังบุคคลที่ประพาศติดขัดกับหลักคำสอน ในสมัยอาณานิคมผู้ที่ถูกลงโทษ โดยศาลนี้ได้แก่ ชาวยิวที่เล็ดลอดเข้ามาในแผ่นดินของสเปนในอเมริกาโดยทางบราซิล และ ผู้นำถือศาสนาโปรแตสตันชาวอังกฤษและชาวคัทท์ รวมทั้งพระในศาสนาคริสต์นิกายเองที่ประพาศผิดหลักคำสอน และชาวพื้นเมืองบางคนที่มีภูมิลำเนา ต่อมาได้ยกเลิกไปให้เป็นหน้าที่ของพระที่จะเผยแพร่โดยสันติวิธี (ค.ศ. 1575) ในศตวรรษที่ 16 คดีใหญ่ ๆ ที่ถูกลงโทษโดยศาลนี้ก็มีอย่าง เช่น คดีระหว่างบิชอปซุมาร์ราคากับผู้นำชาวพื้นเมืองที่มีภูมิลำเนา²⁰ แมนโตซากับพระที่ประพาศนอกรีตนอกรอย ฯลฯ นอกจากนั้นศาลยังมีหน้าที่ลงโทษผู้กระทำความผิดศีลธรรม และมีอำนาจตรวจตราเอกสารต่าง ๆ ด้วย

5. เหตุผลอื่น ๆ นอกจากที่กล่าวไปแล้วข้างต้นก็มี ความเป็นระเบียบแบบแผนของ องค์การศาสนา หน่วยงานบริหารที่ถูกควบคุมอย่างใกล้ชิดจากผู้มีตำแหน่งที่ลดหลั่นกันไป และสุดท้ายก็คือ พระได้รับความคุ้มครองเป็นอย่างดีจากราชสำนัก ไม่ว่าจะในยามปกติหรือยามเดือดร้อน

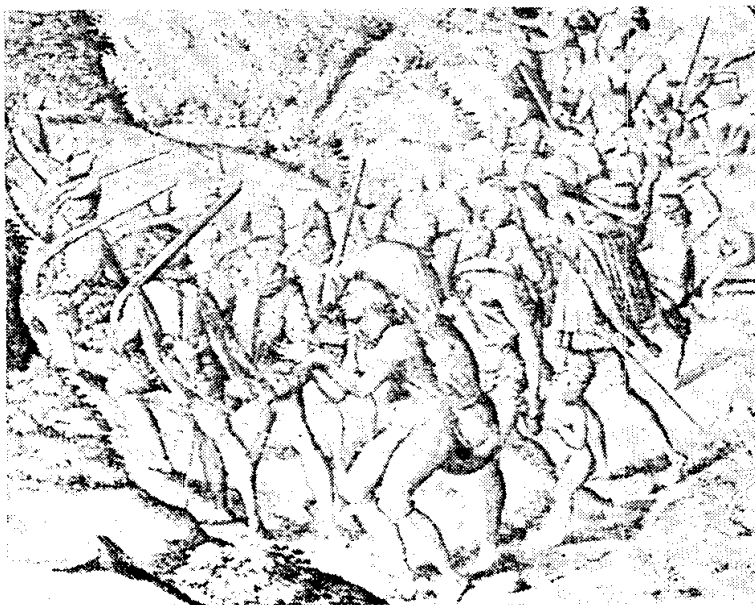
จากเหตุผลดังกล่าว องค์การศาสนานับตั้งแต่เข้าแผ่นดินใหม่ ได้เจริญเติบโตตามลำดับ ความเติบโตเห็นได้จากการเพิ่มตำแหน่งทางบริหาร ในปี ค.ศ. 1511 ตำแหน่งบิชอปเกิดขึ้นเป็น

²⁰ Richard E. Greenleaf, *The Inquisitors and the Indians in History of Latin American Civilizations : Sources and Interpretations: Vol. I. The Colonial Experience.* edited by Lewis Hanke (Boston, 1973) p. 326.

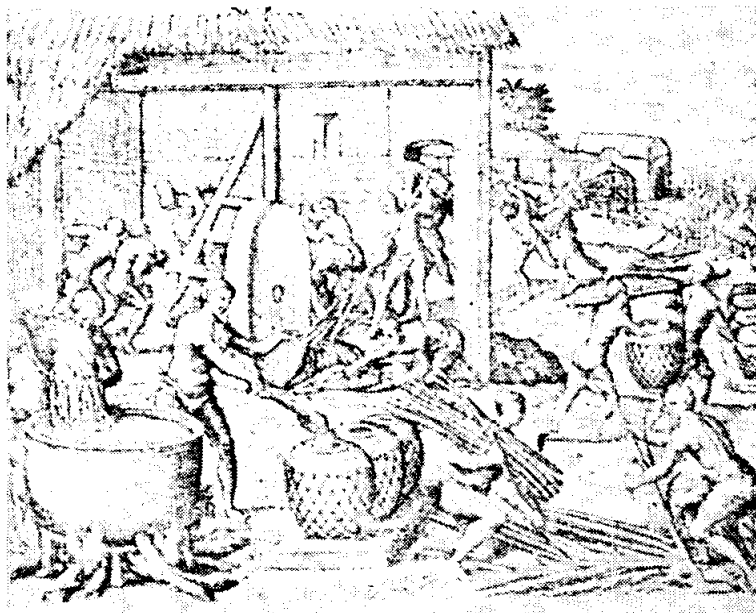
ครั้งแรกในอิสปานิโอลา 2 องค์ และในเปอร์โต ริโก 1 องค์ ตามเรียงในปี ค.ศ. 1513 คิวบาในปี ค.ศ. 1522 เม็กซิโกในปี ค.ศ. 1527 โคลอมเบียในปี ค.ศ. 1529 เปรูในปี ค.ศ. 1534 ปลายศตวรรษที่ 16 มีอาร์คิบิชอป 5 องค์ และบิชอป 27 องค์ และก่อนที่สเปนจะหมดอำนาจ จำนวนอาร์คิบิชอปเพิ่มขึ้นเป็น 10 องค์ ส่วนบิชอป 38 องค์ ไม่รวมถึงพระในตำแหน่งที่รองลงมาอีกมากมายที่กระจัดกระจายอยู่ทั่วไปเช่นนี้เป็นที่จ้องดูด้วยความอิจฉาริษยาทั้งในภาคเอกชนและรัฐบาล

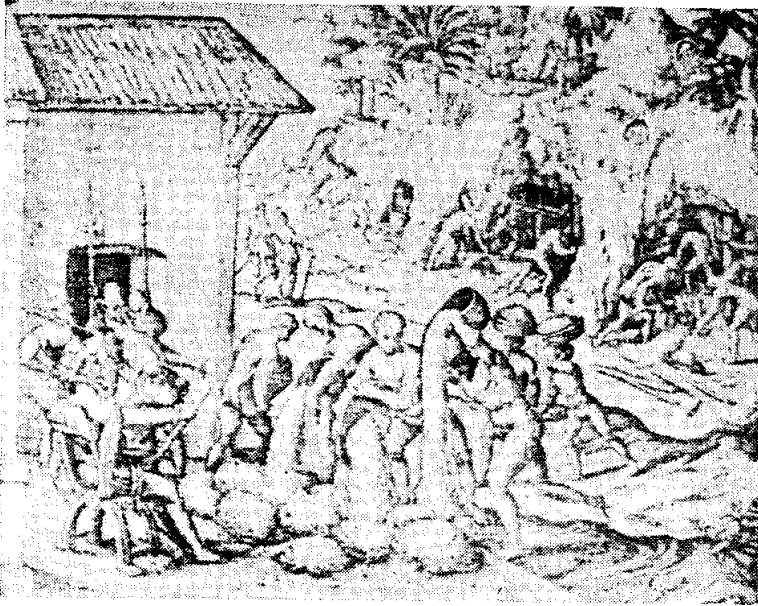
ชีวิตในสมัยอาณานิคม

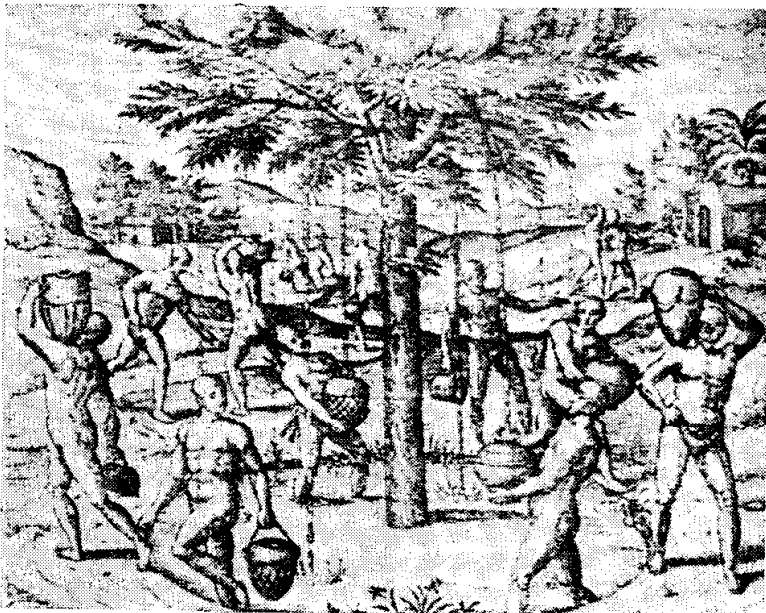
ขบวนทาสชาวอินเดียน

การใช้ทาสในการปลูกอ้อยและผลิตน้ำตาล

การทำเหมืองทองคำ

การชนสังนาดม

ชนชั้นในสังคมและการใช้แรงงานในละตินอเมริกา

การที่ละตินอเมริกาประกอบไปด้วยชนหลายเชื้อชาติด้วยกัน มีทั้งยุโรปได้แก่สเปน เอเชียได้แก่อินเดีย และแอฟริกาได้แก่นิโกร การรวมกันของเชื้อชาติทั้ง 3 โดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจได้ก่อให้เกิดระบบชนชั้นที่ซับซ้อน แตกต่างออกไปจากที่เคยเป็นอยู่ในสเปน เท่ากับเป็นการสร้างปัญหาในการปกครองตลอดมา และเป็นปัญหาใหญ่ข้อหนึ่งที่น่าไปสู่การสิ้นอำนาจของสเปนในที่ที่สุด

ภาพการจัดชนชั้นในละตินอเมริกาเห็นได้ชัดนับแต่เริ่มเดินทาง ภาพนั้น ๆ ชัดเจนยิ่งขึ้น หลังการปราบปราม ความคิดในเรื่องชนชั้นไม่ได้เป็นของใหม่ในยุโรป แม้แต่ในความคิดของนักการศาสนาเองก็ยังยอมรับความถูกต้องในเรื่องของการแบ่งชนชั้น²¹ “สังคมจะไม่สมบูรณ์ถ้ามีเพียงชนชั้นเดียว” ความคิดเช่นนั้นได้ถ่ายทอดมายังละตินอเมริกาคด้วย

ชนชั้นสูง ได้แก่พวกเพเนนซูลาเรส หรือ ผู้มาจากคาบสมุทร ในเม็กซิโกรู้จักกันในชื่อกาญิบเนส และซาปีโทเนสในอเมริกาใต้ บุคคลเหล่านี้ได้แก่ผู้ที่เกิดในสเปน และเดินทางมาแสวงหาโชคกลางยังแผ่นดินใหม่ นับตั้งแต่แรกบุกเบิกรุ่นแรก ๆ จนถึงนับปราบปราม นักผจญภัย นักการศาสนา นักปกครอง ตลอดจนมัธยอาณานิคม เพเนนซูลาเรสมักดำรงตำแหน่งสูง ๆ ในหน่วยงานที่เป็นของรัฐและศาสนา ชีวิตความเป็นอยู่ก็สะดวกสบายกว่า

ชนชั้นที่ 2 ได้แก่พวกครีโอล ลูกหลานของชาวสเปนที่เกิดในอเมริกา ความแตกต่างของชนชั้นที่ 2 กับชนชั้นที่ 1 คือ สถานที่เกิด ได้ทำให้ชาวสเปนที่เกิดในอเมริกาแม้จะมีสายเลือดที่เข้มข้นเพียงใด กลายสภาพเป็นบุคคลชั้นที่ 2 ไป สูญเสียความภาคภูมิใจ และตำแหน่งการงาน ถูกกำหนดให้ต่ำลง พวกเขาประกอบอาชีพได้เพียงข้าราชการตำแหน่งที่ไม่มีความสำคัญ เป็นเจ้าของที่ดินผืนเล็ก ๆ ประกอบธุรกิจขนาดเล็ก ๆ หรือไม่ก็เป็นช่างฝีมือ

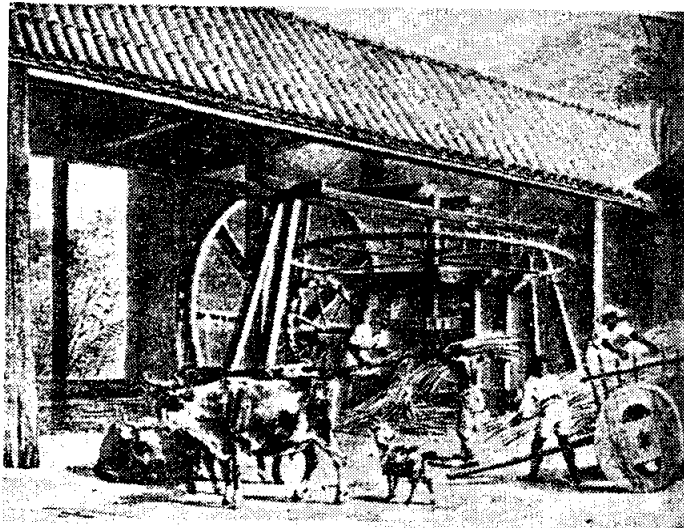
ชนชั้นที่ 3 ได้แก่พวกเมสติโซ ผลิตผลของชาวสเปนกับอินเดีย ชาวสเปนกับนิโกร และนิโกรกับอินเดีย เมสติโซ เป็นกลุ่มชนที่เสียเปรียบมากที่สุด ถูกสังคมมองว่าเป็นลูกนอกกฎหมาย ไม่ได้รับการยอมรับแต่ในสังคมของบิดาหรือมารดาของตนเอง พวก “ข้าวนอกนา” เหล่านี้จึงมักสร้างโลกของตนใหม่ขึ้นมา อาชีพหลักได้แก่ พ่อค้าขาย ชายปลี๊ก นายหน้า และนักก่อความสงบสุข ฯลฯ

²¹ Ibid., pp. 184-185.

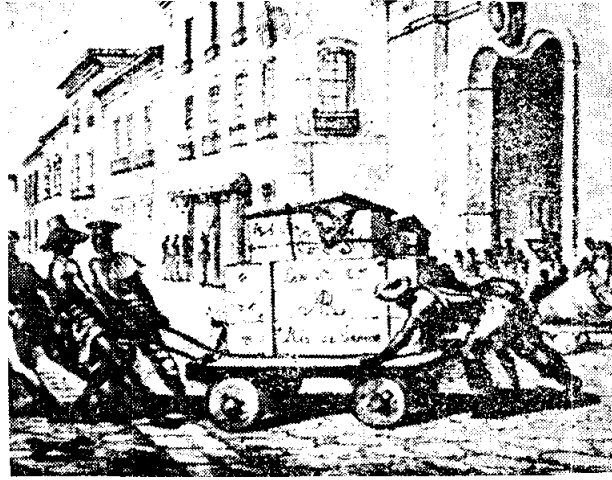
ชนชั้นที่ 4 ได้แก่ชาวพื้นเมือง ซึ่งในอดีตเคยเป็นเจ้าของแผ่นดินมาก่อน ในกลุ่มชาวพื้นเมือง สเปนยังแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อยอีก 2 กลุ่ม ได้แก่ ชาวพื้นเมืองที่เจริญคือ กลุ่มที่ได้รับเอาอารยธรรมของสเปนเข้าไปใช้ เช่น นบิตศาสนาของสเปน พุทธศาสนา สเปน แต่งกายแบบสเปน และอาศัยอยู่ในเมืองใหญ่ อาชีพหลักได้แก่การเป็นแม่บ้านในครอบครัวของชาวสเปน อีกกลุ่มหนึ่งได้แก่ชาวพื้นเมืองที่ยังไม่เจริญ พวกนี้ส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ในถิ่นฐานที่ห่างไกลจากเมืองออกไป ใช้ชีวิตความเป็นอยู่เหมือนกับชาวพื้นเมืองสมัยก่อนบุกเบิก

ข้าราชการ ครอบครัวและบริวาร

โรงงานทำน้ำตาล

การใช้แรงงานทาสผิวดำ

ทาสที่หลบหนีถูกนำกลับ

การเดินทางของชนชั้นสูงในสมัยอาณานิคม

ชนชั้นที่ 5 ได้แก่ นิโกร ผู้ที่บรรพบุรุษของพวกเขาถูกบังคับโดยโชครวนให้เดินทางเข้ามาใช้แรงงานบนท้องไร่ท้องนาของชาวสเปน นิโกรเป็นชนชั้นที่ต่ำที่สุดของสังคม ชีวิตวัน ๆ ได้แก่การทำงานอย่างไม่มีวันหยุดตามคำสั่งของเจ้าของ

การกำหนดฐานะของบุคคลในสังคมข้างต้นมองในรูปทฤษฎี ในทางปฏิบัติมีข้อยกเว้นอยู่บ้าง พวกเพเนซูลาเลสทุกคนไม่จำเป็นต้องดำรงตำแหน่งสูง ๆ หรือพวกครีโอลต้องมีตำแหน่งต่ำกว่า เพเนซูลาเลสเสมอไป พวกครีโอลที่สืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษที่มั่งคั่งทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจอาจมีตำแหน่งหนึ่งที่สูงกว่า เช่น ในระหว่าง ปี ค.ศ. 1535-1813 จากจำนวนอุปราชทั้งหมด 170 คน ในละตินอเมริกา มีถึง 4 คน ที่เป็นครีโอล²² ผู้ดำรงตำแหน่งทางศาสนาที่เช่นกัน จากจำนวนบิชอปทั้งหมด 706 คน เป็นครีโอลถึง 14 คน²³ ทำนองเดียวกับชาวพื้นเมืองผู้สืบเชื้อสายมาจากกษัตริย์

ในการดำรงชีวิต บุคคลทั้ง 5 ชั้น ต่างมีจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกันออกไปสำหรับชาวสเปน ความมั่งคั่งและความมีชื่อเสียงโดยไม่ต้องลงทุนลงแรงหรือน้อยที่สุด เป็นความต้องการชั้นสุดยอด เมื่อคอร์เตสขึ้นบกเป็นครั้งแรกที่คิวบา คำพูดของเขาที่มักถูกใช้ขึ้นมาอ้างอิงเสมอได้แก่ “ฉันมาหาความมั่งคั่งและชื่อเสียง ไม่ใช่มาใช้แรงงานตั้งชาวไร่ชาวนา” หรือ “ถ้าต้องการใช้แรงงานควรอยู่ที่สเปนดีกว่า” แม้จะเป็นคำกล่าวที่ค่อนข้างเกินความจริง แต่ข้อความดังกล่าวเป็นหลักฐาน

²² Ibid., p. 164.

²³ B.W. Diffie : *Latin American Civilization* (Harrisbury, Pa. 1945) p. 488.

อย่างที่ที่แสดงถึงจุดมุ่งหมายในการเดินทางมาแผ่นดินใหม่ ส่วนชาวอินเดียนมีจุดมุ่งหมายส่วนใหญ่ว่าทำอย่างไรจึงจะมีโอกาสครอบครองแผ่นดินที่ถูกแย่งไป ใช้ชีวิตตั้งบรรพบุรุษเคยปฏิบัติมาในอดีตกาล พวกเขาเสียดูถูกปฏิเสธทั้งจากสังคมฝ่ายบิดาและมารดา ความต้องการก็คือฉกฉวยทุกอย่างที่เป็นของบิดามารดามาเป็นของตน แม้จะต้องสูญเสียความเชื่อถือจากสังคมก็ตาม สำหรับนิโกร คือ การไถ่กลับถิ่นฐานเดิม แต่ดูเหมือนว่าจะมีน้อยคนที่เข้าใจถึงความต้องการของเขา

ผู้ที่ได้รับความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายเห็นจะได้แก่ชาวเพเนนซูลาเลส ต้องการทองคำได้ ต้องการชื่อเสียงก็ได้ ต้องการที่ดินเพื่อการเพาะปลูกก็ได้ เขาได้ทุกสิ่งทุกอย่างที่จะใช้เป็นฐานเพื่อสร้างฐานะขึ้นมาในสังคม รวมทั้งแรงงานที่ขาดมากที่สุด ชาวสเปนนอกจากจะไม่ยอมใช้แรงงานของตนเองแล้ว ยังตมกพวกเขาด้วยกันเองที่ต้องใช้แรงงานว่าเป็นการเสื่อมเกียรติ ไม่คำนึงว่าเขาเหล่านั้นจะมีชีวิตสูงหรือต่ำอย่างไร “ถ้าต้องมาใช้แรงงานของตนเอง ควรอยู่ที่สเปนดีกว่า” เซอร์นันคอร์ตเตส กล่าว

การสร้างความสำเร็จของพวกเขาเพเนนซูลาเลส แรงงานเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด พวกเขาได้ไปสัมปทานในการค้นหาดินแดนจากษัตริย์ แย่งที่ดินมาจากชาวพื้นเมืองแต่สิ่ง 2 สิ่งนั้นยังไม่สมบูรณ์ถ้าขาดแรงงาน ปัญหาซึ่งหน้าที่ของนักบุกเบิกที่จะต้องขบคิดก็คือจะหาแรงงานเหล่านั้นมาจากไหน แรงงานจากทาสชาวนิโกรแม้ยุโรปจะรู้จักมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1441 ซึ่งได้เคยกล่าวไปแล้วว่าการนำเอาแรงงานเหล่านั้นมาใช้จริงจังในอเมริกาก็ราวต้นศตวรรษที่ 16 (1510) เมื่อนำมาราคาก็แพงไม่คุ้มค่า²⁴ แรงงานที่จะมาทดแทนและมีราคาถูกตามข้อเสนอของนักบุกเบิกได้แก่แรงงานของชาวพื้นเมืองตามวิธีการในระบบรีปาร์ติเมียนโต (ระบบแบ่งแยกแล้วปกครอง)

ระบบรีปาร์ติเมียนโต หรือที่รู้จักกันในชื่อว่าระบบมิต้า ได้แก่การจับชาวพื้นเมืองเข้ามาทำงานในไร่ นา เหมืองแร่ สร้างถนนหนทาง โบสถ์ หรือกิจการอื่น ๆ ตามความประสงค์ของเจ้าของอย่างไว้มนุษยธรรม ชาวพื้นเมืองเหล่านั้นจะถูกแยกจากครอบครัวให้ทำงานหนักโดยไม่มีการพักผ่อน รับประทานอาหารจำนวนจำกัด ที่อยู่อาศัยไม่เหมาะสม ฯลฯ อันโตนิโอ เดอ มอนเตสิโนส ใน “เสียงร้องเรียกจากดินแดนที่ป่าเถื่อน” ในปี ค.ศ. 1511 ได้กล่าวถึงนักบุกเบิกเหล่านั้นว่า

“...ขอให้ท่านรับรู้ไว้ว่าท่านกำลังทำผิด ความผิดที่จะติดตัวท่านไปตลอดในการกระทำที่ป่าเถื่อนและไร้มนุษยธรรม ท่านมีสิทธิอะไรที่ไปทำร้ายผู้คนที่อยู่อย่างสงบ

²⁴ Mathias c. Kiemen, The Indian Policy of Portugal in America in *History of Latin American Civilizations : Sources and Interpretations. Vol. I. The Colonial Experience.* edited by Lewis Hanke. (Boston, 1973) p. 254.

เจียบบนพื้นดินของเขา...ทำไมจึงกักขังเขาในสถานที่คับแคบ ไม่ให้อาหาร ไม่ดูแลรักษาเมื่อยามเจ็บป่วย ให้ทำงานหนักเกินความสามารถ ไม่ดูแลเขาและปล่อยให้ตายไปเพียงเพื่อความละโมภในทองคำเท่านั้นหรือ...เขาเหล่านี้ไม่ใช่มนุษย์เหมือนท่านหรือ”²⁵

และในบันทึกของบาทหลวงโมโตลิเนีย ได้กล่าวถึงสภาพของชาวพื้นเมืองที่ถูกบังคับให้ทำงานในเมืองแร่แห่งหนึ่งในเม็กซิโกว่า

“...การเดินทางเข้าเมืองเป็นไปโดยยากลำบาก ยกเว้นท่านจะเดินบนซากศพและโครงกระดูกที่ระเกะระกะที่บรรดานกต่างชนิดกำลังแทะซากศพอยู่”²⁶

การใช้แรงงานในระบบวีปาร์ติเมียนโต ถูกโจมตีจากบรรดาบุคคลที่มีมนุษยธรรมทั่วไป รวมทั้งบุคคลในศาสนา ข้าราชการ และแม้แต่องค์พระมหากษัตริย์เอง ที่ว่าควรจะให้ความเคารพในสิทธิและเสรีภาพของชาวพื้นเมือง ควรปฏิบัติเหมือนกับว่าเขาเหล่านั้นเป็นมนุษย์ มีชีวิตจิตใจด้วยคนหนึ่ง ปัญหาดังกล่าวถูกนำขึ้นมาเป็นหัวข้อการโต้เถียงระหว่างผู้ที่เห็นด้วยกับผู้ที่ไม่เห็นด้วย ฝ่ายหนึ่งได้แก่นักบวชเบสิกผู้เปลี่ยนฐานะเป็นเจ้าของไร่นา เจ้าของเหมืองแร่ ที่มีความเห็นว่าที่ดินและทรัพยากรที่มีอยู่นั้นเป็นสมบัติส่วนตัวของชาวสเปน และด้วยสิทธิของผู้ชนะ ชาวพื้นเมืองย่อมเป็นกรรมสิทธิ์ของเขาด้วย ฝ่ายที่ต่อต้านโดยเฉพาะกษัตริย์ซึ่งมีหน้าที่คุ้มครองชาวพื้นเมืองในฐานะที่เป็นคนของกษัตริย์ มีความเห็นว่า ชาวพื้นเมืองย่อมมีสิทธิในที่ดิน และเสรีภาพของเขาสมควรได้รับการคุ้มครองและปกป้องคุ้มครองคนหนึ่งควรได้รับ การลดฐานะชาวพื้นเมืองลงมาเป็นทาสเป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำ ในที่สุดในปี ค.ศ. 1502 คำสั่งแรกของพระนางอิสซาเบลล่าที่เดินทางไปพร้อมกับผู้ว่าการรัฐอิสปานิโอลา โกวานโด ที่ห้ามจับชาวพื้นเมือง หรือวิธีการอื่นใดอันจะทำลายความไว้เนื้อเชื่อใจต่อสเปนถูกประกาศใช้ ผลจากการประกาศทำให้ชาวพื้นเมืองหลบหนี ปล่อยให้ไร่นาวางเปล่าขาดแรงงาน เพื่อแก้ไขปัญหาพระนางอิสซาเบลล่า ในปีต่อมาประกาศใช้ระบบเอนโคเมียนด้าหรือระบบสร้างความมั่นใจให้แก่ชาวพื้นเมือง ระบบที่มีความเป็นมนุษยธรรมมากกว่าระบบเดิม

หลักการของเอนโคเมียนด้า คือ ผู้เป็นเจ้าของที่ดินหรือเอนโคเมนเตโรจะต้องเคารพในสิทธิส่วนตัวของชาวพื้น จัดหาเครื่องอำนวยความสะดวกตามแต่ฐานะทั้งทางร่างกายและจิตใจ เป็นต้น

²⁵ Lewis Hooke. The Sermons of Friar Antonio de Montesinos, 1511 in *History of Latin American Civilizations : Sources and Interpretations. Vol. I. The Colonial Experience* edited by Lewis Hanke. (Boston, 1973) p. 92.

²⁶ Quoted in Herring, op. cit., 188

ว่า เครื่องแต่งกาย อาหาร ที่อยู่อาศัย การจัดให้มีการเทศน์ทุกอาทิตย์ การทำงานเป็นเวลา ฯลฯ สรุปก็คือว่าเจ้าของที่ดินจะใช้ชาวพื้นเมืองตามความพอใจอีกไม่ได้แล้ว จะต้องมีการให้ด้วย

ระบบเอนโคเมียนคัมมิโซของใหม่ ในสมัยขัณฑ์ลุ่มสลิมระบบนี้ถูกนำมาใช้เพื่อเป็นกำลังใจและรางวัลแก่อัศวินที่ช่วยรบ เมื่อสามารถขับไล่ลุ่มสลิมออกจากดินแดนส่วนหนึ่งส่วนใดได้แล้ว กษัตริย์จะมอบที่ดินให้แก่อัศวินผู้นั้น พร้อมแรงงานของชาวคริสเตียนจำนวนหนึ่งให้ การมอบที่ดินให้ครอบครองนับว่าในทางกลับกันเป็นผลดีต่อรัฐบาลกลางเอง เพราะที่ดินที่แย่งมาได้มีผู้คอยปกป้องรักษาให้ ผลผลิตที่ได้จากที่ดินถ้ามีจะถูกนำมาใช้เป็นปัจจัยในการสู้รบต่อไป และสุดท้ายชาวนาผู้เข้าไปใช้แรงงานได้รับความคุ้มครองเพราะถือว่าเป็นคนของกษัตริย์ ด้วยระบบนี้ พระนางอิสABELล่าหวังว่าจะเป็นวิธีการที่ดีสำหรับการลดข้อขัดแย้งระหว่างนักมนุษยธรรมกับนักบุกเบิก อีกทั้งจะทำให้ชาวพื้นเมืองได้รับประกันสิทธิและเสรีภาพมากขึ้น

การประกาศใช้ระบบเอนโคเมียนคัมมิโซไม่ได้รับผลดีในทางปฏิบัติ ความห่างไกลระหว่างสเปนกับอาณานิคม การคำนึงถึงการรักษาผลประโยชน์ของบรรดานักบุกเบิกมากกว่าที่จะคำนึงถึงสวัสดิภาพของชาวพื้นเมือง ที่ดินของชาวพื้นเมืองก็ยังคงถูกยึดแย่ง การจับชาวพื้นเมืองเป็นทาสก็ยังดำเนินต่อไป แม้ว่าในปี ค.ศ. 1513 จะมีคำสั่งที่ออกมาจากสเปนว่าการจับชาวพื้นเมืองมาเป็นทาสมิได้เฉพาะเมื่อผู้นั้นปฏิเสธศาสนาคริสต์เท่านั้น²⁷ การร้องเรียนถึงความประพฤติของนักบุกเบิกก็ยังยิ่งขึ้นไป เป็นเหตุให้ในวันที่ 27 ธันวาคม 1512 (เวลาเดียวกันกับที่คำสั่งห้ามจับชาวอินเดียแยกเว้นผู้ปฏิเสธศานากำลังร่างอยู่) กฎหมายอีกฉบับหนึ่งประกาศใช้ ชื่อกฎหมายแห่งเมืองเบอร์โกส กฎหมายฉบับนี้เป็นผลจากการถกเถียงระหว่างบุคคลของศาสนาและข้าราชการสำนักที่คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของชาวพื้นเมืองทั้งหนึ่งมนุษยธรรม ในกฎหมายยังคงยืนยันการใช้แรงงานตามแบบเอนโคเมียนคัมมิโซ และก้ำวยเหตุผลในการเผยแพร่ศาสนา ใ้เรียกร้องให้ชาวพื้นเมืองเข้ามาอาศัยในถิ่นที่อยู่ชาวสเปน เพื่อการดูแลอย่างใกล้ชิดในด้านการปฏิบัติ²⁸ ดังข้อความต่อไปนี้

“...ได้เกิดข้อเท็จจริงขึ้นมาว่า ชาวพื้นเมืองเมื่อย้ายออกจากเมืองไป ได้ลืมคำสั่งสอนของเราสิ้น...เกิดผลร้ายทำให้เข้าไม่ถึงพระเจ้าแห่งเราด้วยเหตุนี้ จึงถือเป็นหน้าที่ที่จะช่วยวิญญูณ

²⁷ Lewis Hanke, *The Requirement, 1513, A Most Remarkable Document in History of Latin American Civilization : Sources and Interpretations*. Vol. I. *The Colonial Experience*. edited by Lewis Hanke, (Boston, 1973) pp. 93-95.

²⁸ Lesley Byrd Simpson, *The Laws of Burgos* ed. and Trans. (San Francisco, 1960) pp. 11-39.

ให้เข้าสู่พระเจ้า ให้ย้ายครอบครัวมาอาศัยอยู่กับชาวสเปน เมื่อเจ็บป่วยจะได้รักษา เมื่อหิวโหยจะได้อาหาร เมื่อใกล้ตายจะได้รับพรเพื่อเข้าสู่สวรรค์...”²⁹

และในส่วนที่อ้างถึงระบบเอนโคเมียนต้า

“...เมื่อย้ายชาวพื้นเมืองมาอยู่ในความดูแลของท่าน (ในระบบเอนโคเมียนต้า) ให้สร้างที่อยู่อาศัยมีความกว้างขวางพอสมควร..... ตั้งอยู่ในบริเวณที่ร่มรื่น ให้ทำงานตามฤดูกาล.... จัดทำไกให้เป็นที่สมบัตส่วนตัวให้มีวัดเพื่อประกอบพิธี.... ให้มีการศึกษา.... ให้ศีลให้พรยามป่วยไข้.... ให้มีการพักผ่อน.... และให้มีการตรวจตราทุก ๆ 2 ปี ว่ามีผู้ใดฝ่าฝืนคำสั่งหรือไม่”³⁰

ผลจากการประกาศใช้กฎหมายฉบับดังกล่าวก่อให้เกิดความไม่สงบ โดยทั่วไปจากผู้เสียผลประโยชน์ ในปี ค.ศ. 1520 พระเจ้าชาลส์ ประกาศยกเลิกระบบเอนโคเมียนต้า แต่อีก 6 ปีต่อมาเนื่องจากการประท้วงของผู้มีมนุษยธรรม ระบบเอนโคเมียนต้าได้รับการรับรองอีกครั้ง ความไม่แน่นอนในนโยบายต่อชาวอินเดียนของสเปน ถูกโจมตีโดยทั่วไป ต่อมาในปี ค.ศ. 1537 สันตะปาปาปอลที่ 3 แสดงจุดยืนในเรื่องนี้ว่า “ชาวพื้นเมืองเป็นมนุษย์ มีชีวิตมีวิญญาณ เป็นเสรีชน” ความคิดนี้ส่งผลในปี ค.ศ. 1542 ให้พระเจ้าชาลส์ ประกาศนโยบายของสเปนที่มีต่อชาวพื้นเมืองอย่างแน่นอน ในการรักษาผลประโยชน์ของเขาเหล่านั้น โยเซ่ โยโนริโอ โรครีเกส กล่าวว่ากฎหมายฉบับนี้ “เป็นกระบอกเสียงให้ชาวพื้นเมืองเสมือนหนึ่งว่า ลาส กาสัส เป็นผู้ร่างเอง”³¹

สาระสำคัญใน New Laws มีดังนี้³²

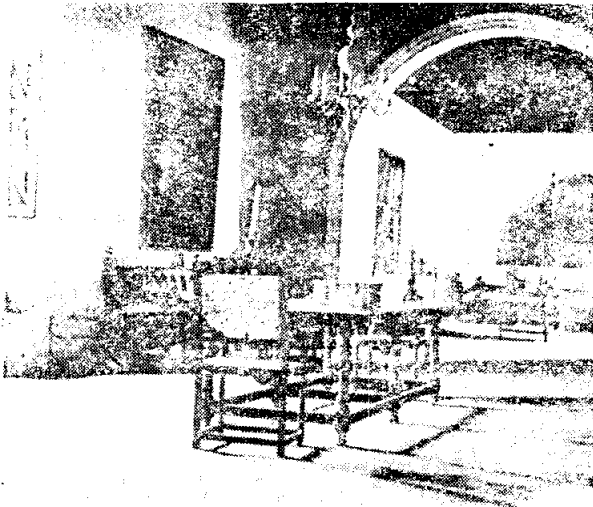
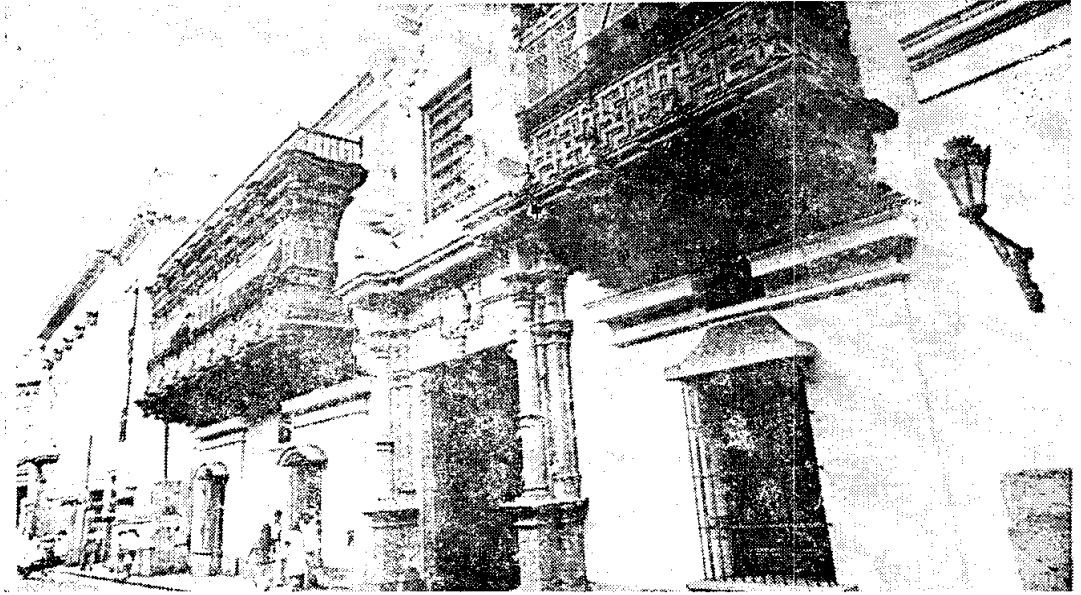
1. ชาวพื้นเมืองเป็นบุคคลของชาติริย์
2. ห้ามจับชาวพื้นเมืองมาเป็นทาส
3. จะไม่มีการแต่งตั้งเอนโคเมนเดโร
4. ให้ระบบเอนโคเมียนต้าสิ้นสุดลงพร้อมกับการตายของเอนโคเมนเดโร

²⁹ Quoted in Lewis Hanke. *The Law of Burgos, 1512 in History of Latin American Civilization : Sources and Interpretations*. Vol. I. *The Colonial Experience*. (Boston, 1973) pp. 96-97.

³⁰ *Ibid.*, pp. 98-104.

³¹ Jose Honorio Rodrigues, *Perspectives on Brazilian History*. edited by E Bradford Burns. (New York, 1967) pp. 133-134.

³² Lewis Hanke *The New Laws, 1542, The History of Latin American Civilizations : Sources and Interpretations*. Vol. I. *The Colonial Experience* (Boston, 1973) pp. 107-111.

ชีวิตของชนชั้นสูงในละตินอเมริกา

การจลาจลุ่นวายเกิดขึ้นโดยทั่วไป โดยเฉพาะในเม็กซิโกและเปรู อันเป็นผลมาจากการประกาศ New Laws อีก 3 ปีต่อมา มีการแก้ไขประกาศในข้อ 4 ยินยอมให้มีการสืบหาทายาทต่อไปได้ ระบบเอนโคเมียนต่ำสิ้นสุดในศตวรรษที่ 18 โดยธรรมชาติ เมื่อที่ดินซึ่งเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดระบบอันไร้มนุษยธรรมตกไปเป็นกรรมสิทธิ์ของวัด และเจ้าของไร่นาที่อาศัยเครื่องจักรแทน

ส่วนระบบปาร์ติเมียนโต้ แม้จะถูกยกเลิกไป แต่ในปี ค.ศ. 1550 มีการนำกลับเข้ามาใช้อีก ระบบนี้เป็นวิธีเดียวที่จะนำความอุดมสมบูรณ์มาให้แก่เจ้าของที่นาโดยเสียค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด แม้จะมีการนำทาสนิโกรเข้ามาใช้ ระบบนี้ก็ยังคงความสำคัญ และไม่มีการหันเหไปทบทวนความถูกต้องอีก นอกจากนี้ความคิดในเรื่องทาสชาวนิโกรนั้นยังแตกต่างจากทาสชาวพื้นเมือง แม้แต่ตัว ลาส กาสัส เองก็ยังมีความเห็นตรงกับบุคคลอื่น ๆ ที่เห็นว่าโดยธรรมชาตินิโกรเกิดมาเพื่อรับใช้ชาวผิวขาว เกิดมาเพื่อเป็นทาส จึงไม่มีผู้ใดเรียกร้องความเสมอภาคเท่ากับที่ปฏิบัติต่อชาวพื้นเมือง

สถาบันการปกครองของโปรตุเกสในบราซิล

แม้โปรตุเกสจะไม่สนใจแผ่นดินใหม่ที่สเปนพบ เนื่องจากโปรตุเกสสนใจผลประโยชน์ในเอเชียมากกว่า แต่จากการเดินเรือโดยบังเอิญในปี ค.ศ. 1500 ไปเกยแผ่นดินส่วนหนึ่งของทวีปอเมริกาที่อยู่ในซีกตลวงทอร์เตลิญัส ทำให้แม่ไม่ตั้งใจโปรตุเกสจำเป็นต้องจัดหน่วยงานปกครองขึ้น แม้จะมีอดีตเป็นชาวคาบสมุทรด้วยกันแต่จากการไม่สนใจเท่าสเปนทำให้หน่วยงาน เมื่อเปรียบเทียบกับสเปนแล้ว มีลักษณะที่ด้อยกว่า

จากพื้นดินเพียงเล็กน้อยที่เปโตร อัลวาเรส คาบราล พบในระหว่างเดินทางไปเอเชีย ในปี ค.ศ. 1500 เวลาและความสนใจของสเปนต่อเหมืองทองในเปรู เปิดโอกาสให้โปรตุเกสขยายดินแดนเข้าไปในส่วนลึกของทวีป ครอบครองพื้นที่เกือบครึ่งของทวีป แต่ภายในระยะ 30 ปีแรก ความมั่งคั่งที่ได้จากสินค้านำเข้าวันออก เช่น ผ้าไหม เพชรนิลจินดา เครื่องเทศและเครื่องราชบรรณาการ นอกจากนี้ประเทศอินเดียเองก็มีความน่าประทับใจในความสง่างามของบรรดาปราสาทราชวังมากกว่าบราซิล ซึ่งมีแต่ชาวพื้นเมืองที่ยังป่าเถื่อนอยู่ อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1501 เป็นต้นมา ความเป็นเจ้าของของโปรตุเกส มีการส่งกองเรือออกไปสำรวจพื้นที่บริเวณชายฝั่งและภายในทวีป ดังเช่นการสำรวจของอเมริกา เวสปุชชี ในปีเดียวกัน และกอนซาโล โดเอลโจ อีก 2

ปีต่อมา แต่ภาพที่พบไม่เป็นที่ดึงดูดความสนใจมากนัก เว้นแต่ไม้บราซิล⁸³ ที่พอจะทำให้มีผู้เดินทางมาประกอบกิจการค้าไม้ พ่อค้าที่สำคัญคนหนึ่งได้แก่ เฟอเนา เดอ โนรอนฮา รายได้จากการค้าไม้เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ โปรตุเกสไม่ปล่อยบราซิลให้เป็นอิสระ

โปรตุเกสหันมาสนใจบราซิลอย่างจริงจังในประมาณปี ค.ศ. 1530 หลังจากทะเลาะมาเป็นเวลากว่า 30 ปี ด้วยการส่งนักสำรวจมาร์ติม อีฟ็อนโซ เดอ ซูซา ต่อมาได้ตำแหน่งเป็นผู้ว่าการอินเดีย พร้อมเรืออีก 5 ลำ ใช้เวลาทั้งหมด 2 ปีเต็ม ออกสำรวจตามชายฝั่งจากเหนือจรดใต้ ในปี ค.ศ. 1532 เมือง เซา วิเซนเต อาณานิคมถาวรแห่งแรกถูกสร้างขึ้นเป็นศูนย์กลางการขยายดินแดนโดยมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่เปรูและเมืองปรัตินีนา เมืองที่สองสร้างขึ้นเพื่อเป็นศูนย์กลางค้าไม้บราซิล ดังที่ได้กล่าวในบทที่แล้ว

ต่อมาในปี ค.ศ. 1533 เพื่อป้องกันการแข่งขันของยุโรปชาติอื่นและเพื่อสร้างฐานความมั่นคงให้แก่โปรตุเกส กษัตริย์จอห์นที่ 3 นำเอาระบบแคปเตนซี ซึ่งเป็นระบบการบริหารที่ใช้ได้ผลในอดีตเข้ามาใช้อีกครั้ง ระบบแคปเตนซี ได้แก่การมอบกรรมสิทธิ์ในที่ดินให้บุคคลหนึ่งเรียก โคนาตารีโอ (ผู้รับมอบสัมปทาน) บุคคลนี้อำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบทั้งด้านการเมืองพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม คุณแลร์กษาความสงบ ป้องกันภัยอันตรายจากทั้งภายในและภายนอก เช่น บรรดาโจรสลัดชาติต่าง ๆ เป็นต้น และที่สำคัญ คือ ต้องชักชวนนักบุกเบิกให้เข้าไปทำมาหากินในที่ดินนั้น ๆ ด้วย

ระบบแคปเตนซีที่นำมาใช้ในบราซิล ปรากฏว่าไม่ได้รับผลสำเร็จเท่าที่ควร จากทั้งหมด 12 แคปเตนซีที่กษัตริย์มอบให้ก่อนปี ค.ศ. 1549 มีเพียง 2 แคปเตนซี เท่านั้น คือ ของ ดูอาร์เต โคเอลโซ เปเรรา และมาร์ติม อีฟ็อนโซ เดอ ซูซา ที่ได้รับผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย แต่ความสำเร็จเป็นผลมาจากความสามารถส่วนตัวของผู้รับมอบที่ดิน มากกว่าความมีประสิทธิภาพของระบบ และความไม่เอาใจใส่ให้ความช่วยเหลือของโปรตุเกสแก่บรรดานักบุกเบิกนั่นเอง

ระบบแคปเตนซี ที่ล้มเหลวอย่างสิ้นเชิงเมื่อเปรียบเทียบกับระบบวีปาร์ตีเมียนโต และระบบเอนโคเมียนต้า นั้นมีสาเหตุหลายประการด้วยกัน

⁸³ ผลประโยชน์ของโปรตุเกสในบราซิลช่วง 30 ปีแรก ได้แก่ ไม้บราซิล ซึ่งขายนำมาทำสีย้อมผ้า เป็นที่ต้องการอย่างมากต่ออุตสาหกรรมทอผ้าในยุโรป

ประการที่ 1 ตัวโดนาตารีโอเอง มีปัญหาตั้งแต่เริ่มแรก ในทางทฤษฎี โดนาตารีโอ มีอำนาจดั้งเดิมอันกษัตริย์พระองค์หนึ่ง ความปรารถนาก็คือกฎหมาย แต่ในทางปฏิบัติการใช้ อำนาจนั้นได้ต้องมีผู้อยู่ใต้อำนาจ คูอาร์เต โคเอลโซ เคยกล่าวถึงความยากลำบากในเรื่องนี้ว่า “เรา มีความสามารถที่จะปราบคนเหล่านั้นและขยายที่ดินได้เพียงวันละนิ้วเท่านั้น”³⁴ ข้อความนี้สะท้อนให้เห็นความยากลำบากในอันที่จะชักชวนนักบวชเบิกให้มาตั้งถิ่นฐานในที่ดินที่ไม่มีความเจริญ และมีอันตรายเช่นพื้นที่ของบราซิล เมื่อเปรียบเทียบกับภูมิประเทศที่เจริญแล้วดังเช่นดินแดนในครอบครองของสเปน

ประการที่ 2 ความสำเร็จของโดนาตารีโอ ขึ้นอยู่กับแรงงาน ชาวโปรตุเกสมีลักษณะ คล้ายกับสเปน คือ ไม่ชอบใช้แรงงาน แต่ในกรณีนักบวชเบิกสเปนด้วยวิธีการในระบบบริพัตรคิเมียนโต และลักษณะพื้นที่ที่สเปนเข้าไปครอบครอง ล้วนแต่เป็นแหล่งอารยธรรมเกือบทั้งหมด มีชาวพื้นเมืองอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ปัญหาเรื่องแรงงานจึงหมดไป แต่บราซิลซึ่งโปรตุเกสครอบครองไม่ใช่ แหล่งอารยธรรมเก่าแก่ ชาวพื้นเมืองที่มีจำนวนน้อยก็หลบหนีเข้าไปยังส่วนลึกของทวีป แม้จะมีการ นำทาสนิโกรเข้ามาใช้ แต่จำนวนก็ไม่มากและไม่แพร่หลายเช่นของสเปน

ประการที่ 3 ภัยที่เกิดจากบรรดาโจรสลัด โดนาตารีโอมีหน้าที่จัดหาทองคำลึงเพื่อ ป้องกันตนเอง โดยไม่ได้รับความช่วยเหลือจากราษสำนัก เพราะโดยสภาพความจริงแล้ว โปรตุเกส มีพลเมืองเพียงไม่ถึงล้านคน อีกทั้งได้ทุ่มเทกำลังและทรัพย์สินไปยังดินแดนทางทิศตะวันออก ภาระอันหนักจึงตกเป็นของโดนาตารีโอ ที่จะต้องแก้ไขต่อไป

ประการที่ 4 ผู้อยู่ใต้ปกครองเป็นบุคคลที่เมืองแม่ไม่ต้องการ ข้อความนี้ไม่ได้หมายความว่า โปรตุเกสใช้บราซิลเป็นที่เนรเทศนักโทษดังเช่นอังกฤษเคยปฏิบัติต่อออสเตรเลีย แต่บุคคล ที่เดินทางไปบราซิลมักเป็นบุคคลที่ไม่พึงปรารถนาและมักถูกศาลอินควิชิชันลงโทษ³⁵ เนรเทศ ใน จำนวนดังกล่าวก็มี เช่น ชาวยิวที่มีลัทธิความเชื่อต่างกัน พวกนักโทษการเมือง อาชญากร รวมทั้ง บุคคลที่มีความคิดรุนแรง เป็นปฏิปักษ์ต่อระบบการปกครองต่อระบบสังคม บุคคลเหล่านี้เมื่อมาถึง ก็มาสร้างปัญหาอีก มีการรวมตัวกันก่อการจลาจลต่อทำการปกครองของโดนาตารีโอ เป็นต้น

ปัญหาทั้งหมดที่กล่าวข้างต้น โปรตุเกสมีความหวังเพียงประการเดียว คือ ภัยจากการ รุกรานของพวกโจรสลัด ซึ่งแท้จริงแล้วก็คือ กองทัพเรือของชาวยุโรปที่มาในคราวของโจรสลัด

³⁴ Herring, op. cit., p. 215.

³⁵ โปรตุเกสตั้งศาลอินควิชิชันขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1536

นั่นเอง กองเรือเหล่านี้จะคอยโอกาสในความหละหลวมของการจัดการรักษาความปลอดภัย เข้าปล้น สตมภ์หมู่บ้านตามชายฝั่งเสมอมา บางครั้งก็เดินทางซ้นบก ฉะนั้นภัยดังกล่าวถึงไม่ใช่เป็นภัยจากโจรสลัดธรรมดา แต่หมายถึงการสูญเสียบราซิล ด้วยเหตุนี้เอง ในปี ค.ศ. 1549 จึงมีการปรับปรุงหน่วยงานบริหารโดยคำสั่งของกษัตริย์จอห์นที่ 3 ซึ่งได้ประกาศให้

1. ลคอำนาจทางการเมืองของโคนาตารีโอง และโอนอำนาจให้ โทเม่ เดอ ซูซ่า นักการทหารและนักบริหารที่สร้างชื่อเสียงไว้ ทั้งในอินเดียและอัฟริกาในตำแหน่งแคปตัน-เจเนรัล พร้อมกับได้มอบกำลังให้ส่วนหนึ่ง ทั้งที่เป็นคนของกษัตริย์เองและนักโทษเนรเทศมาร่วมกันสร้างบราซิลใหม่ เป็นผลให้เกิดเมืองหลวงแห่งแรกขึ้น (บาเฮีย)

2. ส่งนักบวชในสำนักเยซุอิต เข้าไปชักเกลจจิตใจชาวพื้นเมือง นักบวชเหล่านี้ภายใต้การนำของมาโนเอล ดา คาโนเบรกก้า เป็นนักบวชในสำนักเดียวกับนักบวชที่เขาไปสร้างความเจริญให้แก่ดินแดนของสเปน ผลงานที่สำคัญ ได้แก่การต่อต้านการจับชาวพื้นเมืองไปเป็นทาส และการปฏิบัติต่อชาวพื้นเมืองอย่างไว้มนุษยธรรม นโยบายใหม่ทั้ง 2 ประการ ประกอบกับความสามารถส่วนใหญ่ของแคปตัน-เจเนรัล เช่น โทเม่ เดอ ซูซ่า (ปกครองบราซิลเป็นเวลา 5 ปี) และ เมม เดอ ซ่า (อยู่ในตำแหน่งระหว่างปี ค.ศ. 1557 - 1572) และนักบวชมาโนเอล ดา คาโนเบรกก้า ทำให้บราซิลที่แตกแยกมีสภาพเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ประชาชนส่วนใหญ่มีความสุขสบาย แม้จะไม่เท่าเทียมเปรูหรือเม็กซิโกของสเปน แต่บราซิลในปี ค.ศ. 1580 นับได้ว่าเป็นยุคที่เจริญยุคหนึ่ง

หลังปี ค.ศ. 1640 โปรตุเกสปรับปรุงระบบบริหารภายในบราซิลอีกครั้ง การปรับปรุงครั้งนี้มีผลมาจากเหตุการณ์ภายในโปรตุเกส และภายในบราซิลเอง กล่าวคือ ในขณะที่โปรตุเกสกำลังดำเนินการปรับปรุงงานภายในไปอย่างช้า ๆ ฐานะของสเปนในอเมริกาส่วนใหญ่มั่นคงแล้ว ฉะนั้นงานส่วนใหญ่จึงมักมุ่งไปยังดินแดนในครอบครองของโปรตุเกส เช่น โอเรยานา ข้ามเทือกเขาแอนดีสจากเปรู เข้าไปในที่ราบลุ่มอะเมซอน ในปี ค.ศ. 1541 และอังกกรมสิทธิ์ในส่วนที่ไม่ได้แบ่งไว้ในสนธิสัญญาทอร์เดซิญัส หรือแม้แต่ในบริเวณรอบนอก นักบุกเบิกสเปน เช่น เมนโตซ่า เข้าไปตั้งเมืองที่บัวโนส แอเรส ในปี ค.ศ. 1536 และผู้ช่วยของเขา ตั้งเมืองอาซังซิอง ในปีต่อมา แต่เหตุการณ์ที่มีผลต่อระบบการบริหารของโปรตุเกสในบราซิลก็คือ การเข้าครอบครองราชบัลลังก์โปรตุเกสของสเปนเป็นเวลาถึง 60 ปี (1580-1640)

ราชสำนักโปรตุเกสในช่วงทศวรรษที่ 1570 อยู่ในสภาพที่ไม่มั่นคงนักกษัตริย์เซบาสเตียน สันพระชนม์ในปี ค.ศ. 1578 ในการรบกับพวกมุสลิม กษัตริย์เฮนรีผู้ขึ้นมามีอำนาจตำแหน่งกษัตริย์-ชนม์อีกใน 2 ปีต่อมา การว่างเว้นพระมหากษัตริย์เป็นเหตุให้พระเจ้าฟิลิปที่ 2 อังการสืบเชื้อสายมาจากมารดาชาวโปรตุเกส และการตัดสินใจบนข้าราชการบริหาร ประกาศตั้งตนเป็นกษัตริย์โปรตุเกส ในนามพระเจ้าฟิลิปที่ 1 นอกจากนี้ก็ยังมีสาเหตุอื่นอีกเช่น ความต้องการใช้โปรตุเกสเป็นฐานทัพ เรือต่อสู้กับอังกฤษเพื่อช่วงชิงความเป็นเจ้าแห่งมหาสมุทรแอตแลนติก กิจการค้าเครื่องเทศจากอินเดีย การค้าทาสชาวนิโกร และน้ำตาล การเข้าครอบครองโปรตุเกสในครั้งนี้ทำให้สเปนกลายเป็นผู้ที่มีดินแดนในอาณัติมากที่สุดทั้งในเอเชีย แอฟริกาและอเมริกา

60 ปีที่สเปนปกครองโปรตุเกส แม้ในการประชุมสภาคอรเตส ที่เมืองโทมาร์ เมื่อเดือนเมษายน 1581 จะได้ตกลงกันว่าสเปนจะไม่เข้าไปก้าวก่ายกิจการในอาณานิคมของโปรตุเกส แต่ทรัพยากรที่ยังจมอยู่ใต้ดินเป็นที่ดึงดูดใจนักผจญภัยสเปน³⁶ ในระหว่างนี้มีชาวสเปนเดินทางเข้าไปตั้งหลักแหล่งในบราซิลมากขึ้น สจ๊วต บี. ชวาทซ์ ให้ตัวเลขไว้ว่า “ในระหว่างปี ค.ศ. 1591-1593 มีชาวสเปนเข้าไปตั้งรกรากเฉพาะทางตอนเหนือของบราซิลประมาณ 37.8%-55% ของชาวต่างชาติทั้งหมด ส่วนทางใต้ใน เซา เปาโล จะมีเปอร์เซ็นต์มากกว่าเล็กน้อย”³⁷ และที่แน่นอนก็คือ มีชาวโปรตุเกสเข้าไปตั้งรกรากในดินแดนของสเปนด้วย

อย่างไรก็ตามแม้จะมีข้อตกลงดังกล่าวว่าสเปนจะไม่ไปยุ่งกับอาณานิคมการเข้าไปของสเปนในระยะแรกๆ (ค.ศ. 1580-1622) ไม่มีผลอย่างไรในทางลบ แม้จะมีความรังเกียจในความเป็นโปรตุเกส แต่ในส่วนรวมแล้วมีการร่วมมือกันอย่างดี สเปนให้สัมปทานการค้าทาสแก่พ่อค้าโปรตุเกส สเปนเปิดตลาดการค้าให้แก่สินค้าน้ำตาลของโปรตุเกสอีกทั้งมีการเดินทางติดต่อกันในระหว่างชนชาติทั้งสองโดยเสรี แต่นับจากปี ค.ศ. 1622 เป็นต้นไป ชาวบราซิลเริ่มไม่พอใจสเปน รวมไปถึงโปรตุเกสด้วยที่ยินยอมให้สเปนละเมิดคำมั่นสัญญาที่จะไม่เกี่ยวข้องกับบราซิล

เหตุผลที่แท้จริงในการที่สเปนขายยึดครองบราซิล ก็คือเพื่อใช้บราซิลเป็นฐานทัพป้องกันการขยายอำนาจของอังกฤษ ฝรั่งเศส และดัตช์ เข้ามาในภูมิภาคแถบนี้ ซึ่งโปรตุเกสตระหนักถึงความจริงข้อนี้ แต่มิได้ขัดขวางเพราะสเปนยังไม่ได้แสดงท่าทีใด ๆ ในนโยบายดังกล่าว นอกจากนี้ผลประ-

³⁶ Stuart B. Schwartz. "Brazil under Spanish Rule, 1580-1640. in *History of Latin American Civilization : Sources and Interpretations. Vol. I. The Colonial Experience.* edited by Lewis Hanke, (Boston, 1973) p. 224.

³⁷ *Ibid.*, pp. 220-221.

โยชน์ที่สเปนนำมาให้ก็มีจำนวนมากเพียงพอ แต่ภายหลังจากปี ค.ศ. 1630 เมื่อดัชต์ที่เข้ายึดเมืองเปอร์นัมบูโก แม้ว่าสเปนจะยินยอมชดใช้เงินจำนวนหนึ่งเป็นค่าใช้จ่ายในการถอนทัพกลับ³⁸ แต่โดยส่วนรวมแล้วสเปนต้องการปล่อยให้เป็นที่ที่ของชาวบราซิลเองในการป้องกันภัยจากพวกดัชต์มากกว่า นโยบายของสเปนได้รับความเห็นชอบในข้อตกลงร่วมรบที่ทำในปี ค.ศ. 1626 มีการเรียกเก็บภาษีเพื่อใช้จ่ายในการทำสงคราม รวมทั้งค่าใช้จ่ายในการจัดกองกำลังป้องกันตนเอง การเก็บภาษีแต่ละครั้งสร้างความไม่พอใจให้แก่ชาวบราซิลและถูกต่อต้านมากขึ้นในประเด็นที่ว่า ทำไมบราซิลหรือโปรตุเกสต้องเป็นผู้รับผิดชอบ ในขณะที่สเปนควรเป็นผู้จ่ายมากกว่า

การเข้ามาของดัชต์ไม่แตกต่างไปกว่าสเปน ประการหนึ่ง คือ ดัชต์เป็นชาวต่างชาติ เข้ามาทำกิจกรรมผลประโยชน์เช่นยุโรปชาติอื่น ๆ นอกจากนี้ยังนำศาสนาซึ่งแตกต่างจากของบราซิลเข้ามาเผยแพร่ แต่ที่สำคัญคือ โปรตุเกสได้ “ขาย” บราซิลอีกครั้งให้แก่ดัชต์ ด้วยการทำสัญญากับดัชต์ว่าจะรับรองสิทธิของดัชต์ในบราซิล ถ้าช่วยขับไล่สเปนออกจากบราซิลสำเร็จ ดังนั้นในปี ค.ศ. 1640 เมื่อโปรตุเกสหลุดพ้นจากสเปน และมีกษัตริย์โปรตุเกสเองปกครอง จราจลเกิดขึ้นทั่วไปตั้งแต่เปอร์นัมบูโกจนถึงเซอจีเป การรบครั้งนี้ถือได้ว่าเป็นการรบเพื่อบราซิล โดยชาวบราซิลเอง ไม่ใช่โดยชาวโปรตุเกส ในที่สุดดัชต์ยอมถอนกำลังจากเปอร์นัมบูโกไปในปี ค.ศ. 1645 ทั้งปัญหานั้นได้แก้ความไม่พอใจของชาวบราซิลให้โปรตุเกสแก้ปัญหาต่อไป

เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว โปรตุเกสโดยกษัตริย์จอห์นที่ 4 แห่งราชวงศ์บรากันซา ได้ปรับปรุงระบบการปกครองใหม่ โดย

1. ตั้งตำแหน่งอุปราชขึ้นมาแทนตำแหน่งแคปตัน-เจเนรัล แต่ว่าตำแหน่งใหม่อยู่ได้ไม่นานก็เลิกไป และมาตั้งใหม่อีกในปี ค.ศ. 1763
2. ตั้งสภาการค้าโพ้นทะเล เลียนแบบอย่างสภาการค้าของสเปนและให้มีอำนาจควบคุมกิจการค้าของบราซิลทั้งหมด
3. ยกฐานะเมืองมารันเฮาเป็นเมืองอิสระแยกตัวออกจากกรปกครองของแคปตัน-เจเนรัลที่เมืองบาเรีย และให้ขึ้นตรงต่อลิสบอน ความจำเป็นที่ต้องแยกเมืองนี้ออกดังกล่าวเป็นเหตุผลทางด้านการคมนาคม เนื่องจากกระแสลมที่พัดผ่านทำให้การเดินทางจากมารันเฮาไปลิสบอนง่ายกว่า

³⁸ Ibid., p. 225.

ไปบาเฮีย แต่ได้ถูกยกเลิกไปในปี ค.ศ. 1774 จากนั้นโปรตุเกสได้ใช้เป็นแหล่งเพื่อการบุกเบิกเข้าไปในลุ่มแม่น้ำอะเมซอน

4. ตั้งแคปเตนซีใหม่อีก 2 แห่ง ที่เมือง เซา เปาโล และเมืองไมนาสเจเรส ในปี ค.ศ. 1710 และ 1720 ตามลำดับ การเกิดของแคปเตนซีใหม่ 2 แห่ง นี้เป็นผลมาจากการขุดพบทรัพยากรมีค่าคือทองคำ

สถาบันศาสนาของโปรตุเกสในบราซิล

ศาสนาของบราซิลคือ ศาสนาเดียวกับที่เข้าไปแพร่หลายในดินแดนของสเปนในอเมริกา ได้แก่ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกที่ศูนย์กลางการเผยแพร่อยู่ที่กรุงโรม ภายใต้การร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดกันกับผู้นำทางฝ่ายอาณาจักรในการทำงาน แต่ลักษณะที่เด่นชัดที่สุดประการหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับความเจริญของศาสนาในบราซิล มีความคล้ายคลึงกับการจัดการปกครอง กล่าวคือ ศาสนาที่เข้าไปในดินแดนส่วนที่เป็นของสเปนมีความเจริญกว่า สามารถทำให้ชาวพื้นเมืองยอมรับคำสั่งสอนได้อีก ทั้งมีการจัดตั้งหน่วยงานบริหารทางศาสนาได้หลายแห่ง สำหรับในบราซิลนั้น ในระยะ 50 ปีแรกหลังการพบบราซิลของคาบาล กิจกรรมทางด้านศาสนาเผยแพร่วิทยาการศาสนา เช่น การตั้งสำนักปกครองศาสนาไม่ได้รับความสนใจเสมือนหนึ่งว่า การเผยแพร่วิทยาการศาสนาไม่ได้เป็นจุดมุ่งหมายหนึ่งในการออกเดินทาง ปรากฏการณ์นี้เป็นผลมาจากการพบบราซิลโดยบังเอิญ และโปรตุเกสยังคงเห็นว่าเอเชียเป็นแหล่งที่ควรให้ความสนใจมากกว่านั่นเอง

นโยบายในเรื่องศาสนาถูกทบทวนใหม่ในปี ค.ศ. 1549 จากนั้นนักบวชในสำนักต่าง ๆ ทำนองเดียวกับสเปนออกเดินทางไปยังบราซิลมากขึ้น เช่น สำนักเยซุอิต ฟรานซิสกัน ฯลฯ และด้วยความสามารถของนักบวช เช่น มาโนเอล ดา โนเบรกา โอเซ เดอ อันซีตาและอันโตนิโอ-เดอ วิเอรา³⁹ ทำให้ภาพพจน์ของศาสนาดีขึ้น เป็นผลให้อีก 2 ปีต่อมา มีการตั้งสำนักบิชอปขึ้นดูแลกิจการต่างๆ ของทางศาสนา ในส่วนของราชสำนักเอง พระเจ้าจอห์นที่ 3 ได้รับแต่งตั้งจากสันตะปาปาให้เป็นองค์อุปถัมภ์ศาสนา มีอำนาจและหน้าที่จัดการทุกสิ่งทุกอย่างในทางบริหารกิจการของสงฆ์ทั้งหมด เช่น การแต่งตั้ง การโยกย้าย การจัดงบประมาณ ฯลฯ อย่างไรก็ตามแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวแต่โดยทั่วไปแล้ว เมื่อเปรียบเทียบกับสเปนยังถือว่าด้อยกว่า

³⁹ Antonio Vieira, Sermon Condemning Indian Slavery, 1653 : Report on the conversion of the Nheegaibas, Letter to Alfonso VI, 1659 in **History of Latin American Civilization Sources and Interpretation. Vol. I. The Colonial Experience.** edited by Lewis Hanke (Boston, 1973) . pp. 243-253.

นักบวชที่เข้ามาในบราซิลทำนองเดียวกับในดินแดนของสเปนมีหน้าที่หลักดังนี้

1. ป้องกันลัทธิชาวพื้นเมืองดั้งเดิมที่มนุษย์ปุถุชนคนหนึ่งควรจะมี รวมทั้งการให้การศึกษา เพื่อให้ชาวพื้นเมืองมีความคิดความอ่านตั้งชาวยุโรป

2. ล้างสมองชาวพื้นเมืองในเรื่องความเชื่อเก่า ๆ การล้างสมองไม่เพียงแต่มุ่งเรื่องลัทธิความเชื่อเท่านั้น นักบวชเหล่านั้นยังให้ความสนใจในเรื่องการประพฤติปฏิบัติตนในสังคมด้วยเช่น การมีครอบครัว การครองเรือน เป็นต้น

3. ต่อต้านการจับชาวพื้นเมืองไปเป็นทาส ภายใต้การร่วมมืออย่างใกล้ชิดจากทางราชสำนัก แม้จะไม่ได้ผล บรรดานักบวชได้ต่อสู้กับชาวโปรตุเกสทั้งที่เป็นเจ้าของไร่นา นักค้าทาส และแม้แต่ผู้ว่าการรัฐซึ่งเป็นผู้ประกาศใช้กฎหมายการห้ามค้าทาสเอง

พิจารณาจากหน้าที่และผลงานของศาสนาแล้ว จะเห็นได้ว่า งานที่ศาสนาปฏิบัติอยู่ โดยเฉพาะในข้อ (1) และข้อ (3) นั้น ชัดกัอย่างเห็นได้ชัดกับผลประโยชน์ของฝ่ายที่ไม่ใช่สงฆ์ ในขณะที่ฝ่ายสงฆ์ต้องการรักษาผลประโยชน์ของชาวพื้นเมือง แต่อีกฝ่ายต้องการตัดทวงผลประโยชน์ ฉะนั้นแม้จะมาจากแหล่งเดียวกันคือจากยุโรป และต่างก็เป็นคนของกษัตริย์ด้วยกัน แต่ก็เกิดการขัดแย้งกัน ประกอบกับในกลางศตวรรษที่ 18 โปรตุเกสมีนักปกครองอย่างปอมบาลที่ต้องการจะปฏิรูปการปกครองเสียใหม่โดยไม่ให้อิงกับศาสนามากนัก ทำให้ในปี ค.ศ. 1759⁴⁰ นักบวช โดยเฉพาะสำนักที่ถือกฎ คือ สำนักเยซุอิต ถูกขับไล่ออกจากบราซิล งานการเผยแพร่ศาสนาต่อมาจึงตกเป็นหน้าที่ของพระในสำนักไม่ถือกฎ

การถูกขับไล่ออกจากบราซิลของสำนักเยซุอิต ซูเบียร์ต เซอร์ริง กล่าวว่า “เป็นเพราะความสำเร็จมากกว่าความล้มเหลว”⁴¹ ข้อความนี้เป็นความจริง องค์การทางศาสนาเมื่อเปรียบเทียบกับองค์การทางฝ่ายบริหาร ศาสนาประสบความสำเร็จมากที่สุด คุ้ได้จากหน่วยงานที่มีอยู่ทั่วไปทั้งเมืองใหญ่และเล็ก ในแต่ละเมืองจะเห็นแต่โบสถ์ตั้งอยู่ทั่วไป มากจนถึงกับต้องมีการขอร้องให้ยุติการสร้างใหม่ นอกจากนี้ ทางด้านเศรษฐกิจไม่แพ้ทางด้านการบริหาร มีผู้ประมาณว่าเฉพาะในเม็กซิโกประเทศเดียว ในศตวรรษที่ 18 ศาสนามีทรัพย์สินสมบัติรวมกันทั้งสิ้นไม่น้อยกว่าครึ่งหนึ่งของทางฝ่ายปกครอง⁴² ความ

⁴⁰ สเปนขับไล่สำนักเยซุอิต ในปี ค.ศ. 1767 ดู Gabriel Rene Moreno, The Expulsion of the Jesuits from the mojos Missions in Upper Peru, in *History of Latin American Civilization: Sources and Interpretation. Vol. I. The Colonial Experience.* edited by Lewis Hanke (Boston, 1973) pp. 512-518.

⁴¹ Herring, op. cit., p. 244.

⁴² Ibid., p. 182,

สำเร็จเป็นที่อิจฉาริษาจากกลุ่มชนเกือบทุกกลุ่ม จึงได้รวมตัวกันร้องเรียนไปทางราชสำนัก และสุดท้ายก็นำไปสู่การขับไล่ออกจากประเทศ

สาเหตุที่ทำให้สำนักเยซูอิตถูกขับไล่ออกจากประเทศมีดังนี้

1. ขัดแย้งกับเจ้าของที่ดิน ฟาเซนเดโร แรงงานจากทาสเป็นสิ่งที่จำเป็นที่สุดในการบุกเบิกที่ดินในละตินอเมริกา แต่แรงงานถูกขจัดขวางจากบุคคลของทางศาสนา เป็นต้นว่า ร้องเรียนไปทางราชสำนักประณามความโหดร้ายของระบบ หรือช่วยเหลือด้วยวิธีการอย่างอื่น เช่น ถ้าเป็นคริสเตียนแล้วจะจับไปเป็นทาสไม่ได้ ฯลฯ

2. การแย่งตลาดการค้า พวกฟาเซนเดโรเสียเปรียบศาสนาทางด้านการค้าขาย สินค้ามีราคาแพงกว่า ทั้งนี้เพราะต้นทุนในการผลิตสินค้าชนิดเดียวกัน ฝ่ายฟาเซนเดโรต้องจ่ายมากกว่าฝ่ายของศาสนา เมื่อนำไปขายยังตลาด สินค้าของฝ่ายที่แพงกว่าจึงไม่มีคนต้องการ ต้นทุนที่น้อยกว่าเป็นเพราะศาสนาไม่ต้องเสียค่าจ้างแรงงาน แรงงานที่ได้เปล่านั้นคือ แรงงานที่ได้มาจากชาวพื้นเมืองที่หลบหนีภัยอันตรายเข้ามาอาศัยศาสนานั่นเอง

3. นักปกครองไม่พอใจ ศาสนาได้รับสิทธิส่งเรื่องราวร้องทุกข์โดยตรงต่อราชสำนักหรือองค์สันตะปาปา โดยไม่ต้องผ่านหน่วยงานของฝ่ายปกครอง ศาสนาจึงเป็นเสมือนคาบที่คอยแทงสีข้างอยู่ตลอดเวลา โดยที่ฝ่ายตุลาการไม่มีโอกาสต่อสู้เลย

4. นักการศานากลุ่มอื่นไม่พอใจ ได้แก่พระไม่ถือกฎ ตลอดจนพระในสำนักอื่นที่อิจฉาในความสำเร็จของคณะเยซูอิต ทั้งในด้านการเมือง และเศรษฐกิจ

สถาบันสังคมในบราซิล

ในเรื่องเกี่ยวกับสถาบันสังคมของบราซิลไม่แตกต่างจากสถาบันปกครอง และสถาบันศาสนา การละเลยของราชสำนักทำให้ความเป็นอยู่ของชาวบราซิลตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของเจ้าของที่ดิน (ฟาเซนเดโร) ที่บุคคลเหล่านั้นอาศัยอยู่และนักบวชพวกเจ้าของที่ดินทำหน้าที่ทุกอย่างตั้งแต่ กษัตริย์แม่ทัพ กองทหารส่วนตัว นายธนาคารและพ่อค้า โดยมี "บ้านใหญ่" หลังหนึ่งเป็นศูนย์กลางปกครอง ภายใต้ "บ้านใหญ่" มีเรือนทาส (เสนซาลา) กระจุกกระจายทั่วไป สมาชิกในสังคมต้องเชื่อฟังเจ้าของที่ดินแม้แต่ศาสนา ยกเว้นพวกเยซูอิตเท่านั้นที่กล้าขัดแย้ง

ในสังคมของบราซิลมีการแบ่งชนชั้น ชนชั้นที่สูงที่สุดได้แก่พวกที่เดินทางมาจากคาบสมุทร อาชีพหลักได้แก่ผู้ว่าการรัฐ ผู้พิพากษา และหัวหน้างานในตำแหน่งต่าง ๆ ชนชั้นถัดลงมา

ได้แก่ชาวโปรตุเกสที่เกิดในบราซิล อาชีพหลักได้แก่ตำแหน่งรองลงมาจากกลุ่มแรก และรวมทั้งเจ้าของที่ดิน ชนชั้นที่สามได้แก่พวกมาเมลูโก ลูกครึ่งอินเดียโปรตุเกส ทำงานหลักในไร่นา ช่างฝีมือ หัวหน้างานในโรงงานอุตสาหกรรม ชนชั้นที่สี่ได้แก่ ชาวอินเดียที่เจริญแล้ว ทำงานในไร่นา และใน "บ้านใหญ่" ชนชั้นที่ห้า ได้แก่ทาสนิโกร ทำงานใช้แรงงานในไร่นาและตามเหมืองแร่ ชนชั้นที่หกได้แก่ ชาวอินเดียที่ไม่เจริญ ใช้ชีวิตตั้งบรรพบุรุษในอดีต และอาศัยอยู่ในถิ่นที่ยังไม่เจริญ

จากการแบ่งชนชั้นข้างต้น อาจจะได้เห็นว่าเป็นการแบ่งตามเชื้อชาติ แต่ความเป็นจริงแล้วการแบ่งเช่นนี้ให้ความสำคัญกับฐานะทางก้นเศรษฐกิจมากกว่า ทั้งนี้เนื่องมาจากความที่เคยอยู่ปะปนกับต่างชาติตลอดเวลาทั้งผิวขาวและผิวดำ การรังเกียจผิวจึงไม่มี ฉะนั้นชาวพื้นเมืองหรือชาวนิโกรก็มีโอกาสจะเป็นชนชั้นสูงได้ ทั้งในฝ่ายบริหารและศาสนาแต่สำหรับฐานะของสตรี ผู้ชายชาวบราซิลรับความคิดมาจากชาวอิตาลีและชาวมาัวร์ ชาวบราซิลได้รับการสอนว่า ผู้หญิงเป็นเพียงผู้ให้กำเนิดจึงมักถูกเก็บไว้หลังบ้าน ไม่มีสิทธิไม่มีเสียงทั้งในระดับครอบครัวและประเทศ